

ΕΚΘΕΣΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

ΛΑΤΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

**ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1995**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
1.1	Επιλογή του θέματος	3
1.2	Στόχοι του ελέγχου	3
1.3	Έκταση του Ελέγχου	3
2.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ	3
3.	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ	5
4	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	6
4.1	Εισαγωγή	6
4.2	Λατομικές Ζώνες και διαδικασία έκδοσης προνομίου	7
4.3	Πολεοδομικές Άδειες	7
4.4	Νομοθεσία, Κανονισμοί, Αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου	8
4.5	Πρότυπα και έλεγχος προτύπων	9
4.6	Περιβάλλον	9
5	ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	9
5.1	Παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών	9
5.2	Παράνομη εξόρυξη/λατόμευση υλικών	10
5.3	Αποθήκες Εμπορίας Αμμοχαλίκων	11
5.4	Μη εφαρμογή αποφάσεων Υπουργικού Συμβουλίου	12
5.5	Αδυναμίες στον έλεγχο της ποιότητας των υλικών	13
5.6	Αδυναμία στην άσκηση πολεοδομικού ελέγχου	15
5.7	Αδυναμίες στον έλεγχο των όρων έκδοσης προνομίων λατομείων και ερευνητικών αδειών	15
5.8	Μη ύπαρξη σαφών κριτηρίων λειτουργίας λατομείων	16
5.9	Καθυστέρηση στην ανανέωση πολεοδομικής άδειας και προνομίων λατομείου	17
5.10	Κενά και αδυναμίες στα πρότυπα για αμμοχάλικα	17
5.11	Μη τήρηση επαρκών στοιχείων από την Υπηρεσία Μεταλλείων	18
5.12	Ασφάλεια	19
5.13	Δικαιώματα 10 σεντ/τόνο υλικού	19
5.14	Αδυναμίες στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος	20
6	ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	21
6.1	Παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών	21
6.2	Παράνομη εξόρυξη/λατόμευση υλικών	21
6.3	Αποθήκες Εμπορίας Αμμοχαλίκων	21
6.4	Αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου	22
6.5	Έλεγχος της ποιότητας των υλικών	23
6.6	Άσκηση πολεοδομικού ελέγχου	24
6.7	Έλεγχος προνομίων λατομείου και ερευνητικών αδειών	24
6.8	Κριτήρια λειτουργίας λατομείων	24
6.9	Έκδοση/Ανανέωση πολεοδομικής άδειας και προνομίων λατομείου	25
6.10	Πρότυπα για αμμοχάλικα	25
6.11	Τήρηση στοιχείων από την Υπηρεσία Μεταλλείων	25
6.12	Ασφάλεια	26
6.13	Δικαιώματα 10 σεντ/τόνο υλικού	26
6.14	Προστασία και αποκατάσταση φυσικού περιβάλλοντος	27

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ - ΛΑΤΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Επιλογή του θέματος

Στην απόφαση για τη διεξαγωγή διαχειριστικού ελέγχου για την παραγωγή και διάθεση λατομικών υλικών συνέβαλαν τα ακόλουθα:

-Ο ζωτικός ρόλος που διαδραματίζει στην εθνική οικονομία ο τομέας κατασκευών (οδοποιία και οικοδομές), ο οποίος απορροφά την παραγωγή αδρανών υλικών.

-Τα προβλήματα και αδυναμίες που αφορούν την ποιότητα των υλικών και, κατ' επέκταση, των κατασκευών, που παρατηρούνται κατά τη διεξαγωγή του τεχνικού ελέγχου από την Ελεγκτική Υπηρεσία.

-Οι διάφορες κατά καιρούς καταγγελίες και δημοσιεύματα στον τύπο για χρήση ακατάλληλων υλικών σε διάφορα έργα, τα οποία εκτελούνται από Κυβερνητικές Υπηρεσίες, Αρχές Τοπικής Διοίκησης και Ημικρατικούς Οργανισμούς.

-Η Κρατική ευθύνη και η ευαισθησία του κοινού στο θέμα της ποιότητας και ασφάλειας των οικοδομών, που αποτελούν και τη μεγαλύτερη επένδυση του Κύπριου πολίτη.

-Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις λατομείσεις.

1.2 Στόχοι του ελέγχου

Οι κύριοι στόχοι του ελέγχου καθορίστηκαν ως ακολούθως:

-Κατά πόσο η υφιστάμενη νομοθεσία είναι επαρκής και εφαρμόζεται.

-Κατά πόσο τα υφιστάμενα πρότυπα, διαδικασίες, αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου και συστήματα ελέγχου διασφαλίζουν την παραγωγή και διάθεση κατάλληλων λατομικών υλικών, τόσο σε ποιότητα όσο και ποσότητα.

-Κατά πόσο λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.

1.3 Έκταση του Ελέγχου

Ο έλεγχος κάλυψε την περίοδο 1991-1994 και επικεντρώθηκε κυρίως στην παραγωγή και διάθεση θραυστών σκύρων και άμμου, που αποτελούν περίπου το 50% της ολικής παραγωγής λατομικών υλικών. Κάλυψε επίσης τη νομοθεσία, Κανονισμούς και σχετικές αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου. Λήφθηκαν πληροφορίες με συνεντεύξεις και με ερωτηματολόγια που υποβλήθηκαν στα αρμόδια Κυβερνητικά Τμήματα. Πληροφορίες και απόψεις λήφθηκαν επίσης με τον ίδιο τρόπο και από τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Σκυροποιών, το ΕΤΕΚ, το Σύνδεσμο Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων, το Σύνδεσμο Γεωλόγων και Μεταλλειολόγων Κύπρου, το Σύνδεσμο Καταναλωτών και την Ομοσπονδία Περιβαλλοντικών και Οικολογικών Οργανώσεων Κύπρου. Για να σχηματιστεί γνώμη για την ποιότητα των υλικών που παράγονται, λήφθηκαν και αναλύθηκαν τα αποτελέσματα των εργαστηριακών ελέγχων των κυβερνητικών εργαστηρίων για τα τελευταία δύο χρόνια (1993 και 1994). Επίσης λήφθηκαν για εργαστηριακό έλεγχο επιπρόσθετα δείγματα κατά τις επισκέψεις της ομάδας ελέγχου, τόσο στα λατομεία όσο και στις μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος, τα αποτελέσματα των οποίων αναφέρονται στην παράγραφο 5.5 της έκθεσης.

2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Πιο κάτω παραθέτονται σε συντομία οι πιο σημαντικές παρατηρήσεις που προέκυψαν από τον έλεγχο.

2.1 Τουλάχιστο το 50% των λατομικών υλικών που παράγονται και πωλούνται είναι ακατάλληλα λόγω λειτουργίας παράνομων λατομείων, τα οποία δεν υπόκεινται σε κανένα ποιοτικό έλεγχο, και της παραγωγής υλικών από τα νόμιμα λατομεία εκτός προτύπων. Υπολογίζεται ότι η παραγωγή λατομικών υλικών από τα παράνομα λατομεία κυμαίνεται μεταξύ 20% και 30% της ολικής παραγωγής. Η δίωξη και αναστολή των εργασιών τους είναι δύσκολη, γιατί η νομοθεσία είναι ανεπαρκής, οι νομικές διαδικασίες είναι χρονοβόρες και οι ποινές που τους επιβάλλονται είναι πολύ χαμηλές. Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με δικά του στοιχεία, η παραγωγή υλικών

από τα παράνομα λατομεία κυμαίνεται μεταξύ 5% και 10% και το ποσοστό παραγωγής εκτός προτύπων υλικών μεταξύ 20% και 25%.

Ο έλεγχος της ποιότητας των υλικών που εξασκείται στα νόμιμα λατομεία δεν είναι ικανοποιητικός:

-Ο εργαστηριακός έλεγχος είναι περιορισμένος και δε διεξάγεται σε όλα τα στάδια παραγωγής και διάθεσης των υλικών.

-Τα εργαστήρια δεν είναι κατάλληλα εξοπλισμένα και επανδρωμένα και οι κτιριακές εγκαταστάσεις είναι ακατάλληλες και προβληματικές. Η θέση του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος για τα δικά του εργαστήρια (Τμήμα Γεωλογικής Επισκοπήσεως και Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων) είναι ότι δεν υπάρχει ανάγκη για αγορά επιπρόσθετου εξοπλισμού και πρόσληψη νέου προσωπικού, εκτός αν αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των δειγμάτων που θα λαμβάνονται για έλεγχο.

-Τα μέτρα που λαμβάνονται στις περιπτώσεις όπου τα υλικά είναι εκτός προτύπων δεν είναι ουσιαστικά (το ποσοστό των εκτός προτύπων αποτελεσμάτων των εργαστηριακών ελέγχων είναι αρκετά ψηλό - πέρα από το 20%).

-Οι λατόμοι δεν κάνουν κατάλληλη διαλογή των πετρωμάτων, αρκετά από τα οποία είναι οριακά και ουσιαστικά δεν εξασκούν από μόνοι τους ικανοποιητικό ποιοτικό έλεγχο των υλικών.

-Το οικονομικό όφελος από την παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών είναι συγκριτικά ασήμαντο, σε συσχέτισμό με τη ζημιά που προξενεί στον τομέα κατασκευών και στην εθνική οικονομία, γενικότερα, η χρήση ακατάλληλων υλικών.

-Δεν εξασκείται ικανοποιητικός έλεγχος των υλικών στις μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος, με αποτέλεσμα περίπου το 50% των υλικών που χρησιμοποιούνται να είναι εκτός προτύπων.

2.2 Δεν εξασκείται κανένας ουσιαστικός έλεγχος στις αποθήκες εμπορίας αμμοχαλίκων (μάντρες), μέσω των οποίων διακινούνται μεγάλες ποσότητες υλικών, γιατί δεν καλύπτονται επαρκώς από το νόμο, δεν εκδίδεται άδεια για τη λειτουργία τους και υπάρχουν σοβαρές πρακτικές δυσκολίες στη διεξαγωγή οποιουδήποτε ελέγχου στα υλικά που εμπορεύονται.

2.3 Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου σχετικά με την παραγωγή και διάθεση υλικών εκτός προτύπων χωρίς ειδική άδεια, την αγορά υλικών για κυβερνητικά έργα μόνο από σκυροθραυστικές μονάδες, τη δημοσίευση μονάδων των οποίων η λειτουργία αναστέλλεται κλπ παραμένουν, σε μεγάλο βαθμό, ανεφάρμοστες. Σύμφωνα με το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, τα ονόματα των μονάδων που καταδικάζονται για παραγωγή και εμπορία αμμοχαλίκων εκτός προτύπων δίνονται στη δημοσιότητα με επίσημη ανακοίνωση του. Σημειώνεται όμως ότι δεν κοινοποιούνται στο Υπουργείο όλες οι σχετικές αποφάσεις του δικαστηρίου.

2.4 Ο έλεγχος από την Υπηρεσία Μεταλλείων για διαπίστωση της τήρησης των όρων έκδοσης των ερευνητικών αδειών και των προνομίων λατομείων είναι ανεπαρκής. Σε ορισμένες περιπτώσεις γίνονται κανονικές λατομύσεις, κάτω από την κάλυψη ερευνητικών αδειών, ενώ αυτό απαγορεύεται ρητά στο νόμο. Τα μέτρα που λαμβάνονται για την αναστολή τέτοιων εργασιών δεν είναι αποτελεσματικά.

2.5 Δεν τηρούνται επαρκή στοιχεία από την Υπηρεσία Μεταλλείων σχετικά με τις επιθεωρήσεις λατομείων, τις καταγγελίες παρανόμων, τις καταγγελίες για παραγωγή υλικών εκτός προτύπων κλπ, γεγονός το οποίο δυσχεραίνει τον έλεγχο. Η σχετική μηχανογράφηση των στοιχείων για τα προνόμια λατομείου, την είσπραξη των δικαιωμάτων για τα λατομικά υλικά, τις δειγματοληψίες και τους εργαστηριακούς ελέγχους παρουσιάζει σημαντική καθυστέρηση.

2.6 Ο πολεοδομικός έλεγχος που εξασκείται για διαπίστωση ότι τηρούνται οι όροι της πολεοδομικής άδειας και ότι οι λατομικές εργασίες διεξάγονται σωστά, χωρίς να προκαλείται οχληρία και με τις ελάχιστες επιπτώσεις στο περιβάλλον, είναι ανεπαρκής. Ένα σημαντικό περιοριστικό στοιχείο στη διεξαγωγή ελέγχου είναι το γεγονός ότι ο νόμος δεν προνοεί για άμεση αναστολή εργασιών στις περιπτώσεις παράνομων λατομύσεων. Στις περιοχές των Βρετανικών Βάσεων δεν εξασκείται καθόλου έλεγχος, γιατί ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος δεν τυγχάνει εφαρμογής στις περιοχές αυτές.

2.7 Δεν υπάρχουν σαφή κριτήρια για την έκδοση προνομίου λατομείου, με τα οποία να διασφαλίζεται η δυνατότητα των λατόμων να παράγουν υλικά καλής ποιότητας. Επίσης δεν υπάρχουν σαφή κριτήρια για την αναστολή των εργασιών των λατομείων που δεν παράγουν υλικά εντός των προτύπων.

2.8 Η ανανέωση της πολεοδομικής άδειας και του προνομίου λατομείου δε γίνεται σε όλες τις περιπτώσεις έγκαιρα, λόγω της χρονοβόρας διαδικασίας στην εξέταση της σχετικής αίτησης, ειδικά στις περιπτώσεις ιεραρχικών προσφυγών, ή/και λόγω μη έγκαιρης υποβολής της αίτησης για ανανέωση από τους ενδιαφερομένους. Η απαιτούμενη ανανέωση της άδειας και του προνομίου κάθε δύο χρόνια οξύνει το πρόβλημα.

2.9 Η νομοθεσία για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι ανεπαρκής. Οι σχετικοί όροι που επιβάλλονται στην έκδοση πολεοδομικής άδειας και προνομίου λατομείου δεν παρακολουθούνται, για διακρίβωση ότι τηρούνται σωστά. Σε πολλές περιπτώσεις δεν έχει γίνει επαναφορά του φυσικού περιβάλλοντος σύμφωνα με τους πιο πάνω όρους, ενώ ένα μικρό μόνο μέρος των εισπράξεων από το περιβαλλοντικό τέλος, που επιβάλλεται από το 1990, έχει δαπανηθεί μέχρι σήμερα για το σκοπό αυτό.

3. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των λατομικών υλικών που παράγονται και διαθέτονται στην αγορά, υποβάλλονται τα ακόλουθα:

3.1 Τροποποίηση του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου, έτσι ώστε:

Να προνοείται άμεση κατάσχεση των μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται για παράνομες λατομεύσεις και να επιβάλλονται ποινές, οι οποίες να λαμβάνουν υπόψη την τεράστια ζημιά που προκαλεί στην οικονομία γενικά η χρήση ακατάλληλων υλικών.

Να προνοείται άμεση αναστολή των εργασιών των νόμιμων λατομείων που παρανομούν, κυρίως στις σοβαρές περιπτώσεις της παραγωγής υλικών εκτός προτύπων, με την επιβολή αυστηρών κυρώσεων.

Να ρυθμίζεται η λειτουργία των αποθηκών εμπορίας αμμοχαλικών (μάντρες) με την έκδοση ειδικής άδειας, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα εξάσκησης ποιοτικού ελέγχου των υλικών που αποθηκεύουν και πωλούν, και την επιβολή ποινών παρόμοιων με τις ποινές που θα επιβάλλονται στις περιπτώσεις των νόμιμων λατομείων που παρανομούν.

3.2 Λήψη των αναγκαίων μέτρων από όλα τα αρμόδια Τμήματα για εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου και κυρίως της απαγόρευσης παραγωγής και διάθεσης υλικών εκτός προτύπων χωρίς ειδική άδεια.

3.3 Αναβάθμιση και βελτίωση του ελέγχου σε όλους τους τομείς και από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη με:

-Συχνότερες επιθεωρήσεις από τα Κυβερνητικά Τμήματα, οι οποίες να μην περιορίζονται μόνο στις κανονικές ώρες εργασίας, με άμεση λήψη μέτρων, εκεί όπου επιβάλλεται.

-Ετοιμασία νομοθεσίας που να διέπει την άδεια λειτουργίας των μονάδων παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος και τον έλεγχο τους.

-Συχνότερες επιθεωρήσεις των υλικών στις μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος και λήψη δειγμάτων για εργαστηριακό έλεγχο, με σοβαρές κυρώσεις εκεί όπου τα δείγματα είναι εκτός προτύπων.

-Στελέχωση και εξασφάλιση κατάλληλου εξοπλισμού για τα Κυβερνητικά Εργαστήρια.

-Εξάσκηση ποιοτικού ελέγχου των υλικών από τους ίδιους τους λατόμους και εφαρμογή των προνοιών των προτύπων περί Αμμοχαλικών, δηλαδή CYS 14, CYS 64, CYS 99, για την έκδοση "πιστοποιητικού καταλληλότητας", το οποίο θα πρέπει να συνοδεύει πάντοτε όλα τα υλικά, μέχρι την τελική τους χρήση.

-Συστηματικός έλεγχος των όρων έκδοσης ερευνητικών αδειών και προνομίων λατομείου, καθώς και των πολεοδομικών αδειών.

3.4 Προώθηση της ετοιμασίας και θεσμοθέτησης των Οικοδομικών Κανονισμών, βάσει των οποίων οι Μηχανικοί, χρήστες κλπ θα φέρουν ευθύνη για τον ποιοτικό έλεγχο των υλικών στον τόπο χρήσης τους.

3.5 Τροποποίηση του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου, έτσι ώστε να μπορούν να αναστέλλονται άμεσα οι παράνομες λατομεύσεις.

3.6 Εφαρμογή σαφών κριτηρίων, τα οποία θα πρέπει να πληρούνται για την έκδοση προνομίου λατομείου. Επίσης, εφαρμογή κριτηρίων με βάση τα οποία να αποφασίζεται η αναστολή της λειτουργίας των λατομείων που δεν παράγουν υλικά εντός προτύπων, και κριτηρίων για άρση της αναστολής

λειτουργίας τους.

3.7 Αναθεώρηση των διαδικασιών έκδοσης/ανανέωσης πολεοδομικής άδειας, ώστε να καταστούν πιο σύντομες. Η πολεοδομική άδεια να δίνεται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και οι όροι έκδοσης της να παρακολουθούνται στενά.

3.8 Τήρηση πλήρων και σωστών στοιχείων για τις επιθεωρήσεις των λατομείων, τις καταγγελίες για παράνομες λατομεύσεις και για πώληση υλικών εκτός προτύπων και άλλων στοιχείων που είναι απαραίτητα για την παρακολούθηση και έλεγχο των λατομείων. Επίσης, τήρηση των μηνιαίων καταστάσεων σχετικά με τις εργασίες των λατομείων και κατάλληλη συμπλήρωση του εντύπου για την εξόρυξη και πώληση υλικών (ΥΜ35) από τους λατόμους. Θα πρέπει επίσης να προωθηθεί η μηχανογράφηση όλων των πιο πάνω στοιχείων, η οποία παρουσιάζει σημαντική καθυστέρηση.

3.9 Τροποποίηση του Νόμου και Κανονισμών έτσι ώστε:

-Να μπορούν να εισπράττονται δικαιώματα σε όλες τις περιπτώσεις εξόρυξης και πώλησης υλικών.

-Να απαγορεύεται η έκδοση και χρήση εκρηκτικών υλών σε λατομεία των οποίων η λειτουργία καθίσταται παράνομη.

-Να απαιτείται η διεξαγωγή περιβαλλοντικής μελέτης για την έκδοση προνομίου λατομείου ή ερευνητικής άδειας.

-Να θεσπιστούν κριτήρια με βάση τα οποία να ετοιμάζεται και αξιολογείται η περιβαλλοντική μελέτη.

-Να αναστέλλονται άμεσα όλες οι παράνομες εργασίες που επηρεάζουν το περιβάλλον.

-Να λαμβάνονται μέτρα για αυστηρή εφαρμογή των όρων που έχουν σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και για την επαναφορά του χώρου στην αρχική του μορφή εντός τακτού χρονικού διαστήματος.

4 ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

4.1 Εισαγωγή

Ο όρος λατομικά υλικά, σύμφωνα με τον περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμο (Κεφ.270), περιλαμβάνει άμμο, πέτρα, γρανίτη, κιμωλία, άργιλο, πυρίτη, χαλίκια, γύψο, ασβεστόλιθους, μάρμαρο, αργιλάσβεστο και πυριτόλιθο. Στην Κύπρο σήμερα λατομεύονται διάφορα υλικά, κυρίως αμμοχάλικα, που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές. Στον πιο κάτω πίνακα φαίνονται, περίπου, οι ετήσιες ποσότητες παραγωγής λατομικών υλικών.

Υ λ ι κ ά	Ετήσια παραγωγή (τόνοι)	%
Αμμοχάλικα	6 300 000	48
Αμμοχώματα (χαβάρες)	3 500 000	27
Άργιλος (για παραγωγή τούβλων)	450 000	4
Μάργα (για παραγωγή τσιμέντου)	2 000 000	15
Ογκόλιθοι και πέτρα οικοδομής	450 000	4
Διάφορα (πεντονίτης, μάρμαρο, γύψος, ούμπρα)	300 000	2
	13 000 000	100

Σύμφωνα με το Νόμο, όλα τα λατομικά υλικά ανήκουν στο Κράτος και για την εξόρυξη τους χρειάζεται η έκδοση προνομίου λατομείου. Τα προνόμια χωρίζονται σε δύο τάξεις, στην τάξη Α (για λατομεία με έκταση πέρα από 20 σκάλες και για λατομεία παραγωγής υλικών για εξαγωγή) και στην τάξη Β (για

λατομεία με έκταση κάτω των 20 σκαλών).

Ο αριθμός των προνομίων λατομείου και των ερευνητικών αδειών που ήταν σε ισχύ κατά την περίοδο 1991-94 ήταν όπως πιο κάτω:

	1991	1992	1993	1994
Προνόμια λατομείου	388	297	210	196
Ερευνητικές άδειες Α (μεταλλεύματα)	31	22	11	6
Ερευνητικές άδειες Β (λατομικά υλικά)	12	19	33	39

Το πρόνομια λατομείου αναλύονται κατά κατηγορία υλικού στο **Παράρτημα 1**.

Σημειώνεται ότι, πριν από την τουρκική εισβολή, τα αμμοχάλικα προέρχονταν κυρίως από την οροσειρά του Πενταδακτύλου, όπου τα πετρώματα είναι καλύτερης ποιότητας, σε σύγκριση με εκείνα της ελεύθερης Κύπρου, τα οποία είναι οριακά και χρειάζονται περισσότερη επεξεργασία για να καταστούν κατάλληλα. Τα αμμοχάλικα που παράγονται χρησιμοποιούνται περίπου κατά 85% στην παραγωγή σκυροδέματος και κατά 15% στην οδοποιία. Σήμερα υπάρχουν γύρω στα 30 λατομεία σε ολόκληρη την Κύπρο που ασχολούνται με την παραγωγή αμμοχαλικών (**Παράρτημα 2**).

Ο άμμος και τα σκύρα είναι ελεγχόμενα υλικά και η ανώτατη τιμή λιανικής πώλησης τους καθορίζεται με Διάταγμα από τον Υπουργό Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού σε κυβ.μέτρα ενώ οι πωλήσεις γίνονται σε τόνους. Οι τρέχουσες τιμές (από £2,75-£5,00 το κυβικό μέτρο) καθορίστηκαν στις 27.5.94 με την Κ.Δ.Π.129/94 (**Παράρτημα 3**). Σημειώνεται ότι αρκετές πωλήσεις υλικών γίνονται σε πιο χαμηλές τιμές (γίνονται εκπτώσεις μέχρι και 30%) λόγω ανταγωνισμού, κυρίως σε περιόδους χαμηλής ζήτησης.

4.2 Λατομικές Ζώνες και διαδικασία έκδοσης προνομίου

Με την εφαρμογή του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου, καθορίστηκαν 17 λατομικές ζώνες παγκύπρια. Αυτές καθορίστηκαν με βάση τα υφιστάμενα λατομεία και τα σύνορα τους συμπίπτουν με τα σύνορα των προνομίων των λατομείων. Ο κύριος λόγος για τον καθορισμό των ζωνών είναι η ρύθμιση της ανάπτυξης και η προστασία του περιβάλλοντος. Σε αρκετές όμως περιπτώσεις παραχωρούνται πολεοδομικές άδειες και πρόνομια λατομείου εκτός των λατομικών ζωνών.

Οι αιτήσεις για παραχώρηση προνομίου λατομείου εξετάζονται από την Υπηρεσία Μεταλλείων και λαμβάνονται οι απόψεις άλλων αρμόδιων Τμημάτων. Ακολούθως γίνεται εισήγηση για παραχώρηση προνομίου από τον Υπουργό Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, νοουμένου ότι έχει εξασφαλιστεί και η απαιτούμενη πολεοδομική άδεια. Η παραχώρηση προνομίου γίνεται κάτω από ορισμένους όρους, οι οποίοι ετοιμάστηκαν με βάση τη σχετική Νομοθεσία και Κανονισμούς, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται η καταβολή ετήσιου ενοικίου και η κατάθεση εγγύησης, η καταβολή 10 σεντ για κάθε τόνο υλικού που εξορύσσεται, η δενδροφύτευση του χώρου μετά το τέλος των λατομικών εργασιών κλπ. (**Παράρτημα 4**).

4.3 Πολεοδομικές Άδειες

Από 1.12.90 απαιτείται πολεοδομική άδεια για τη λειτουργία λατομείου, εφόσο αυτό θεωρείται "ανάπτυξη" σύμφωνα με το άρθρο 20 του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου του 1972. Πολεοδομική Αρχή, σύμφωνα με το Νόμο, είναι ο Υπουργός Εσωτερικών, ο οποίος με την ΚΔΠ 357/90Α εκχώρησε τις εξουσίες του στο Διευθυντή Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως, για λατομεία της τάξης Α που είναι εκτός λατομικών ζωνών, και στους Επαρχιακούς Λειτουργούς του Τμήματος αυτού για όλα τα λατομεία της τάξης Β, καθώς και για τα λατομεία της τάξης Α που είναι εντός λατομικών ζωνών.

Κατά την εξέταση της αίτησης, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως ζητά τις απόψεις διαφόρων Τμημάτων, όπως της Υπηρεσίας Μεταλλείων, του Τμήματος Γεωλογικής Επισκοπήσεως, του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων, της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος, του Τμήματος Αρχαιοτήτων κ.ά.

Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης, ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα ιεραρχικής προσφυγής προς το

Υπουργικό Συμβούλιο για ανατροπή της απόφασης (άρθρο 31) ή προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο (άρθρο 45).

Η πολεοδομική άδεια είναι προσωρινή και συνήθως εκδίδεται για 2-3 χρόνια και κάτω από ορισμένους όρους (**Παράρτημα 5**). Ο Νόμος (άρθρα 46 και 47) προνοεί την επιβολή πολεοδομικού ελέγχου, για διαπίστωση ότι δε διενεργείται οποιαδήποτε ανάπτυξη χωρίς άδεια και ότι τηρούνται οι όροι της άδειας.

Σύμφωνα με το άρθρο 20, οι ερευνητικές άδειες δεν εμπίπτουν στον όρο "ανάπτυξη" και γι' αυτό δε χρειάζεται η έκδοση πολεοδομικής άδειας για την έκδοσή τους. Επίσης αναφέρεται σχετικά ότι ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος δεν έχει ισχύ στις περιοχές των Βρετανικών Βάσεων και έτσι ούτε και σε αυτή την περίπτωση εκδίδεται πολεοδομική άδεια για τις λατομείους.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στη Νομοθεσία δεν προνοήθηκαν πολεοδομικές ζώνες για εγκατάσταση μονάδων παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος, με αποτέλεσμα οι πλείστες από τις μονάδες αυτές να λειτουργούν χωρίς πολεοδομική άδεια.

4.4 Νομοθεσία, Κανονισμοί, Αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου

Η εξόρυξη λατομικών υλικών διέπεται κυρίως από τον περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμο (Κεφ.270 και Νόμο 5 του 1965), τους περί Μεταλλείων και Λατομείων Κανονισμούς του 1958 έως 1990 και τους περί Μεταλλείων και Λατομείων (Οργανισμός Ασφαλείας) Κανονισμούς του 1973. Η εργασία αυτή διέπεται επίσης από τον περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο του 1972, τον περί Εργοστασίων Νόμο του 1964 και, σε μικρότερο βαθμό, από άλλους Νόμους, καθώς και από τις αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου 33.485 (ημερ.9.5.90), 35.473 (ημερ.2.5.91) και 40.491 (ημερ.26.1.94). Οι κυριότερες πρόνοιες αυτών αναφέρονται στα συνημμένα **Παράρτηματα 6,7,8**.

Ενοίκια, τέλη, μισθώματα και δικαιώματα. Στους Κανονισμούς που εκδίδονται από το Υπουργικό Συμβούλιο με βάση τον περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμο, καθορίζονται τα ενοίκια, τέλη, μισθώματα και δικαιώματα. Η τελευταία αναθεώρηση των πιο πάνω δικαιωμάτων έγινε με την Κ.Δ.Π. 188/90, ημερ.27.7.90, η οποία επισυνάπτεται στο **Παράρτημα 9**.

Στους Κανονισμούς γίνεται πρόνοια για την καταβολή δικαιωμάτων εξόρυξης, χρησιμοποίησης ή πώλησης λατομικών υλικών (10 σεντ/τόννο). Το 75% των δικαιωμάτων αυτών παραχωρείται στις κοινότητες, που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από τη λειτουργία των λατομείων, για την εκτέλεση των δικών τους αναπτυξιακών έργων, ως αποζημίωση για την οχληρία στην οποία υπόκεινται. Το υπόλοιπο 25% των δικαιωμάτων καταθέτονται στο Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, για σκοπούς βελτίωσης ή επανόρθωσης του περιβάλλοντος από ζημιές που προκαλούνται σ' αυτό, ως αποτέλεσμα της λειτουργίας μεταλλείων ή λατομείων, νοουμένου ότι οι ζημιές αυτές δεν μπορούν να καλυφθούν με οποιοδήποτε άλλο τρόπο.

Τα δικαιώματα που εισπράχθηκαν για την εξόρυξη, πώληση ή χρησιμοποίηση υλικών κατά την περίοδο 27.7.90-31.12.94 ανέρχονται σε £3.004.172, ως ακολούθως:

Έτος	25% (£)	75% (£)	Σύνολο (£)
1990	42.258	126.774	169.032
1991	116.610	349.830	466.440
1992	184.187	552.561	736.748
1993	170.454	511.362	681.816
1994	237.534	712.602	950.136
Σύνολο	751.043	2.253.129	3.004.172

4.5 Πρότυπα και έλεγχος προτύπων

Μέσα στα πλαίσια των προσπαθειών για βελτίωση της ποιότητας των υλικών και άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου, έχουν θεσμοθετηθεί, σύμφωνα με τον περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Νόμο, τα ακόλουθα υποχρεωτικά πρότυπα:

CYS 64/86 - Αδρανή σκυροδέματος

CYS 14/86 - Άμμος δόμησης και επιχρισμάτων

CYS 99/86 - Αδρανή ασφάλτου και θεμελίου

CYS 111/93 - Έτοιμο σκυρόδεμα

Όσο αφορά τα λατομικά υλικά, ο έλεγχος εξασκείται με τη λήψη δειγμάτων από λειτουργούς της Υπηρεσίας Μεταλλείων και του Τμήματος Γεωλογικής Επισκοπήσεως, οι οποίοι διορίστηκαν από τον Υπουργό Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.

Τα δείγματα που λαμβάνονται κωδικοποιούνται και αποστέλλονται για έλεγχο στα κυβερνητικά εργαστήρια (Δημοσίων Έργων, Τμήματος Γεωλογικής Επισκοπήσεως και Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων).

Όλα τα εργαστηριακά αποτελέσματα αποστέλλονται στην Υπηρεσία Μεταλλείων, η οποία προβαίνει σε καταγγελίες, με βάση τους περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Νόμους του 1975 έως 1983, στις περιπτώσεις όπου τα αποτελέσματα κρίνονται εκτός προτύπων.

Τα αποτελέσματα κοινοποιούνται επίσης στην Επιτροπή Παρακολούθησης των Προτύπων, η οποία τα μελετά στα πλαίσια εξάσκησης του δικού της ελέγχου (παρακολούθηση των λατομείων και υποβολή εισήγησης στον αρμόδιο Υπουργό για αναστολή/άρση αναστολής των εργασιών προβληματικών μονάδων).

Ο αριθμός των δειγμάτων που λήφθηκαν τα τελευταία τέσσερα χρόνια και των καταγγελιών που έγιναν, καθώς και άλλα σχετικά στοιχεία, φαίνονται στο **Παράρτημα 10**. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, κατά τα τελευταία τέσσερα χρόνια λήφθηκαν, κατά μέσο όρο ετησίως, από όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες 580 δείγματα.

4.6 Περιβάλλον

Η προστασία του περιβάλλοντος επαφίεται βασικά στην υποβολή περιβαλλοντικής γνωμάτευσης στο στάδιο της μελέτης και έκδοσης της πολεοδομικής άδειας και στους όρους που επιβάλλονται για την έκδοση της πολεοδομικής άδειας και του προνομίου λατομείου και στην παρακολούθηση ότι αυτοί τηρούνται ικανοποιητικά.

Οι όροι αυτοί προνοούν:

- Τη διεξαγωγή πλήρους περιβαλλοντικής μελέτης των επιπτώσεων από τη λειτουργία του λατομείου και πλήρους μελέτης επαναφοράς του χώρου.
- Τη λήψη των απαραίτητων μέτρων για ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη λειτουργία του λατομείου στην περιοχή, και
- Τη διαμόρφωση του χώρου του προνομίου λατομείου μετά το τέλος των λατομικών εργασιών και την επαναφορά του, κατά το δυνατό, στην αρχική φυσική του κατάσταση. Σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου αρ.33.500, ημερ.9.5.90, η περιβαλλοντική μελέτη θα πρέπει να υποβάλλεται από τον ενδιαφερόμενο σε περίπτωση που εγκριθεί η κατ' αρχή έκδοση του προνομίου, μέσα σε τρεις μένες, και, σε περίπτωση που αποφασιστεί η έκδοση του προνομίου λατομείου, ο ενδιαφερόμενος να δεσμεύεται με τραπεζική εγγύηση για υλοποίηση των μέτρων που προβλέπονται στην περιβαλλοντική μελέτη.

5 ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

5.1 Παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών

Ως κυριότεροι λόγοι της εξόρυξης, διοχέτευσης και χρήσης στον τομέα κατασκευών ακατάλληλων υλικών

εντοπίζονται οι ακόλουθοι:

- Η λειτουργία παράνομων λατομείων, τα οποία δεν υπόκεινται σε κανένα ποιοτικό ή άλλο έλεγχο. Σύμφωνα με τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Σκυροποιών, η παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών, πέρα από τα προβλήματα που προκαλεί στην ποιότητα και ασφάλεια των κατασκευών, αποτελεί σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα για τη βελτίωση της ποιότητας των υλικών που παράγονται από τα νόμιμα λατομεία, λόγω αθέμιτου ανταγωνισμού.
- Οι χρονοβόρες διαδικασίες για τη δίωξη των παρανομούντων, καθώς και η επιβολή μη σωφρονιστικών ποινών.
- Κενά και αδυναμίες στη νομοθεσία για άμεση αναστολή εργασιών εκεί όπου οι λατόμοι παρανομούν, καθώς και αδυναμία επιβολής σοβαρών κυρώσεων.
- Η εκμετάλλευση ακατάλληλων πετρωμάτων χωρίς την κατάλληλη επεξεργασία με κατάλληλη διαλογή, λόγω του σημαντικού οικονομικού οφέλους των λατόμων, που είναι συγκριτικά ασήμαντο, σε σχέση με την τεράστια ζημιά που προκαλεί στον τομέα των κατασκευών και στην οικονομία, γενικά, η χρήση ακατάλληλων υλικών, και των αδυναμιών του όλου συστήματος να σταματήσει την παραγωγή ακατάλληλων υλικών.
- Η ανεκτικότητα που επιδεικνύεται από τα διάφορα Κυβερνητικά Τμήματα στις περιπτώσεις όπου οι αδειούχοι λατόμοι παράγουν υλικά εκτός προτύπων, λόγω κυρίως των νομικών και άλλων αδυναμιών του συστήματος να ελέγξει και να σταματήσει τους παράνομους λατόμους από την παραγωγή λατομικών υλικών, τα οποία, ως γνωστό, δεν υπόκεινται σε κανένα ποιοτικό έλεγχο.
- Η διοχέτευση μεγάλου ποσοστού αμμοχαλίκων στην αγορά μέσω των αποθηκών αμμοχαλίκων (γνωστών ως μαντρών), η λειτουργία των οποίων δεν υπόκειται σε οποιοδήποτε έλεγχο.
- Η μη εφαρμογή αρκετών αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, οι οποίες, αν εφαρμόζονταν, θα απάμβλυαν σημαντικά το θέμα της παραγωγής και διάθεσης ακατάλληλων υλικών.
- Ο εφησυχασμός και η απάθεια πολλών μηχανικών και καταναλωτών σε θέματα ποιότητας υλικών.

Περισσότερη ανάλυση για τα πιο πάνω θέματα αναφέρεται στις αμέσως επόμενες παραγράφους.

5.2 Παράνομη εξόρυξη/λατόμευση υλικών.

Η υφιστάμενη νομοθεσία και Κανονισμοί δεν περιέχουν ικανοποιητικές πρόνοιες για τη δίωξη των παράνομων λατόμων, ούτε για την άμεση αναστολή των παράνομων λατομεύσεων, με επακόλουθο την εξακολούθησή τους, σε ευρεία κλίμακα, και τη διοχέτευση στην αγορά υλικών που δεν υπόκεινται σε κανένα ποιοτικό έλεγχο. Οι παράνομοι λατόμοι καταγγέλλονται στην Αστυνομία και προσάγονται στο δικαστήριο, αλλά τούτο δεν είναι αποτελεσματικό, καθώς η παραγωγή και διοχέτευση στην αγορά υλικών συνεχίζεται, η διαδικασία εκδίκασης είναι χρονοβόρα και οι ποινές που επιβάλλονται είναι πολύ χαμηλές, ενώ το χρηματικό όφελος από τις παράνομες λατομεύσεις είναι τεράστιο, αν και συγκριτικά είναι ασήμαντο, σε σχέση με τη ζημιά που προκαλεί η χρήση ακατάλληλων υλικών. Συναφώς αναφέρεται ότι ο νόμος προνοεί για φυλάκιση μέχρι ένα έτος ή/και επιβολή προστίμου μέχρι £100 σε όποιο παραβαίνει οποιαδήποτε πρόνοια του νόμου.

Από στοιχεία της Υπηρεσίας Μεταλλείων φαίνεται ότι κατά την περίοδο 1991-1994 έγιναν συνολικά 77 καταγγελίες για παράνομη λατόμευση και επιβλήθηκαν ποινές που κυμαίνονταν από £25 μέχρι £100. Ο χρόνος εκδίκασης των πιο πάνω υποθέσεων διάρκεσε από 6 μήνες μέχρι 2 χρόνια.

Οι παρανομίες εντοπίζονται στις πιο κάτω κατηγορίες:

- Εξόρυξη/λατόμευση υλικών χωρίς προνόμιο λατομείου, κατά παράβαση των άρθρων 4 και 5 του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου. Υπολογίζεται ότι η παραγωγή αυτή καλύπτει περίπου το 20%-30% της ολικής παραγωγής αμμοχαλίκων, λαμβάνοντας υπόψη την ολική κατανάλωση, σε σχέση με την παραγωγή των νόμιμων λατομείων. Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος υπολογίζει το ποσοστό σε 5%-10%.

Στις περιπτώσεις των παράνομων λατομεύσεων δεν μπορούν να εισπραχθούν τα δικαιώματα, επειδή, σύμφωνα με τη Νομοθεσία, αποκλειστική ευθύνη για την καταβολή των δικαιωμάτων για εξόρυξη,

πώληση ή μεταφορά λατομικών υλικών (10 σεντ/τόνο) φέρουν οι αδειούχοι λατόμοι. Έτσι, στις περιπτώσεις αυτές, εκτός από το πρόβλημα της παραγωγής λατομικών υλικών, τα οποία δεν ελέγχονται ποιοτικά, υπάρχει και σημαντική απώλεια δημόσιων εσόδων, επειδή δεν υπάρχει προνόμιο λατομείου, με αποτέλεσμα να μην εισπράττονται τα ανάλογα δικαιώματα, τέλη, ενοίκια κλπ.

-Εξόρυξη/λατόμευση υλικών χωρίς πολεοδομική άδεια, κατά παράβαση του άρθρου 20 του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου του 1972.

-Εξόρυξη/λατόμευση υλικών μόνο με ερευνητική άδεια, κατά παράβαση του άρθρου 16 του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου.

-Εξόρυξη/λατόμευση υλικών από αδειούχα λατομεία που καθίστανται παράνομα λόγω μη έγκαιρης έκδοσης/ανανέωσης της πολεοδομικής άδειας.

Διαπιστώθηκε ότι, το 1994, πέρα από το 50% των λατομείων που λειτουργούσαν δεν είχαν την απαιτούμενη πολεοδομική άδεια και δεν είχαν ανανεώσει τα προνόμια τους. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι στις πλείστες αυτές περιπτώσεις η Υπηρεσία Μεταλλείων και το Τμήμα Πολεοδομίας δεν προβαίνουν σε καταγγελία για παράνομη λατόμευση.

Ως αποτέλεσμα όλων των πιο πάνω, παράγονται υλικά που δεν υπόκεινται στον απαιτούμενο έλεγχο, δεν εισπράττονται όλα τα καθορισμένα τέλη και ενοίκια και, σε ορισμένες περιπτώσεις, γίνονται εκτεταμένες λατομεύσεις και πωλούνται υλικά μόνο με την έκδοση ερευνητικής άδειας. Έχοντας υπόψη ότι η ελεγχόμενη παραγωγή είναι γύρω στο 70% της ολικής παραγωγής και ότι, από την ελεγχόμενη παραγωγή, ποσοστό γύρω στο 20%-30% δεν πληρεί τα πρότυπα, συμπεραίνεται ότι τουλάχιστο το 50% της παραγωγής λατομικών υλικών είναι εκτός προτύπων. Η θέση του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος είναι ότι η παραγωγή εκτός προτύπων κυμαίνεται γύρω στο 25%.

5.3 Αποθήκες Εμπορίας Αμμοχαλίκων

Ένα μεγάλο ποσοστό των παραγόμενων αμμοχαλίκων διοχετεύονται στην αγορά μέσω των αποθηκών αμμοχαλίκων (γνωστών ως μαντρών) και όχι απευθείας από τα λατομεία που τα παράγουν. Η λειτουργία των αποθηκών αυτών δε ρυθμίζεται επαρκώς από την υφιστάμενη νομοθεσία, με αποτέλεσμα αυτές να αγοράζουν λατομικά υλικά, τόσο από παράνομες όσο και από νόμιμες λατομεύσεις, να τα αναμιγνύουν και να διοχετεύουν στην αγορά υλικά τα οποία δεν υπόκεινται σε κανένα ποιοτικό έλεγχο. Ο περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμος δεν περιέχει οποιαδήποτε πρόνοια, σε σχέση με την εμπορία υλικών από τις αποθήκες αυτές, ο αριθμός των οποίων υπολογίζεται σε 100.

Σύμφωνα με τον περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο και τη "Δήλωση Πολιτικής", οι αποθήκες διαχωρίζονται σε μικρές (μέχρι 200 τ.μ.), για τις οποίες δεν απαιτείται πολεοδομική άδεια, εκτός αν προκαλούν οχληρία, και σε μεγάλες (πάνω από 200 τ.μ.), για τις οποίες απαιτείται άδεια. Παρατηρήθηκε ότι σχεδόν καμιά μεγάλη αποθήκη δεν έχει εξασφαλίσει πολεοδομική άδεια, χωρίς το Τμήμα Πολεοδομίας να λάβει οποιαδήποτε μέτρα εναντίον τους.

Ο περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Νόμος δεν περιέχει οποιαδήποτε πρόνοια για την εμπορία υλικών από τις αποθήκες, απαγορεύει όμως την παραγωγή ή πώληση υλικών εκτός προτύπων.

Λόγω των πιο πάνω αδυναμιών, υπάρχουν οι ακόλουθες αντικειμενικές δυσκολίες στην άσκηση ελέγχου στις αποθήκες αυτές:

-Επειδή οι αποθήκες δεν έχουν πολεοδομική άδεια και δεν είναι εγγεγραμμένες, είναι σχεδόν αδύνατο να εντοπιστεί ο ιδιοκτήτης μιας αποθήκης και να ληφθούν μέτρα εναντίον του για κατοχή/εμπορία ακατάλληλων υλικών.

-Έστω και αν αποδειχθεί ότι σε μία αποθήκη υπάρχουν ακατάλληλα υλικά, είναι δύσκολο να καταγγεληθεί βάσει του περί Κυπριακών Προτύπων Νόμου, χωρίς να αποδειχθεί η εμπορία των υλικών.

Για το θέμα αυτό υπάρχει και σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (αρ.40.491, ημερ.26.1.94), σύμφωνα με την οποία, για την ίδρυση και λειτουργία αποθηκών εμπορίας υλικών εκτός των χώρων παραγωγής, θα πρέπει να εκδίδεται ειδική άδεια από την αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, η οποία όμως δεν έχει εφαρμοστεί. Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος αναφέρει ότι η πιο πάνω απόφαση δεν εφαρμόστηκε, γιατί εκκρεμεί

ενώπιον του Γενικού Εισαγγελέα από τις 5.10.94 εισήγηση για τροποποίηση των περί Ελέγχου Ποιότητας Κανονισμών του 1986, για να καταστεί δυνατή η εφαρμογή της εν λόγω απόφασης.

5.4 Μη εφαρμογή αποφάσεων Υπουργικού Συμβουλίου

Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου 33.485, 35.473 και 40.491, που αφορούν την εφαρμογή μέτρων για διασφάλιση της ποιότητας και της ποσότητας των υλικών, την προστασία του περιβάλλοντος και την ομαλή λειτουργία των λατομείων, σε μεγάλο βαθμό παραμένουν ανεφάρμοστες. Κύριοι λόγοι για τη μη εφαρμογή των αποφάσεων αυτών είναι οι σοβαρές αδυναμίες και ελλείψεις στις διαδικασίες ελέγχου, αδυναμίες που υπάρχουν στην υλοποίηση των αποφάσεων που λήφθηκαν (η περίπτωση που ακολουθεί είναι ενδεικτική), καθώς και η καθυστέρηση που παρατηρείται στην ενσωμάτωση των μέτρων στους σχετικούς όρους του προνομίου κατά την ανανέωση του.

Λατομεία φυσικών αμμοχαλικών στην κοίτη ποταμών. Ενώ σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου 21.114 (ημερ.26.12.81) απαγορεύεται η εξόρυξη αμμοχαλικών από την κοίτη των ποταμών και τερματίζεται η λειτουργία λατομείων κατά μήκος των παραλιών, με νέα απόφαση του το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε στις 26.1.94 τη λειτουργία ενός λατομείου στην κοίτη ποταμού, με τη δικαιολογία ότι στο λατόμο παραχωρήθηκε κυβερνητικό δάνειο.

Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος έχει την άποψη ότι η νέα απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου για ανανέωση του προνομίου λατομείου δεν παραβιάζει την προηγούμενη απόφαση του, γιατί το λατομείο δε βρίσκεται σε κοίτη προστατευόμενου ποταμού και το εξορισσόμενο υλικό προέρχεται από σχηματισμούς.

Πιο συγκεκριμένα, η μη εφαρμογή τους μπορεί να αποδοθεί στα ακόλουθα:

-Η απαγόρευση στις σκυροθραυστικές μονάδες να αποθηκεύουν και να διαθέτουν υλικά που είναι εκτός προτύπων (με εξαίρεση τα υλικά υποθεμελίωσης δρόμων), χωρίς ειδική άδεια, δεν εφαρμόζεται λόγω έλλειψης στενής παρακολούθησης και ελέγχου, αλλά και ανοχής από τις αρμόδιες Κυβερνητικές Υπηρεσίες.

-Εκκρεμεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων η έγκριση του τροποποιητικού νομοσχεδίου, που προνοεί για τον άμεσο τερματισμό της λειτουργίας παράνομων μονάδων. Συμπληρωματικά αναφέρεται ότι το νομοσχέδιο εγκρίθηκε από το Υπουργικό στις 6.7.95 (Αρ. Αποφ. 42.791) και κατατέθηκε στη Βουλή των Αντιπροσώπων για ψήφιση στις 8.8.95.

-Η απόφαση για αύξηση της παραγωγής θραυστού άμμου κυρίως των ζωνών 2 και 3, που είναι απαραίτητος για την παραγωγή σκυροδέματος, δεν υλοποιήθηκε πλήρως, λόγω του ύψους της αναγκαίας επένδυσης και των προβλημάτων που παρουσιάζονται στη διάθεση του, λόγω της διοχέτευσης στην αγορά φυσικού άμμου από παράνομες λατομείσεις σε πολύ χαμηλότερες τιμές.

-Η διαδικασία έκδοσης ειδικής άδειας αναφορικά με την ίδρυση και λειτουργία αποθηκών εμπορίας υλικών δεν εφαρμόζεται ικανοποιητικά, λόγω κενών στη νομοθεσία.

-Το μέτρο για απαγόρευση στις μονάδες που δεν έχουν σύστημα απομάκρυνσης της σκόνης του άμμου για σκυρόδεμα δεν εφαρμόζεται ικανοποιητικά, γιατί οι αρμόδιες Κυβερνητικές Υπηρεσίες δε διαθέτουν το ανάλογο προσωπικό που να ασκεί αυστηρό και συνεχή έλεγχο.

-Η υποχρέωση των σκυροθραυστικών μονάδων να ασκούν ποιοτικό έλεγχο από μόνες τους, σε δικά τους ή ιδιωτικά εργαστήρια, δεν εφαρμόζεται ικανοποιητικά, γιατί δεν καθορίστηκε ακόμη από την Τεχνική Επιτροπή Αμμοχαλικών ο τρόπος και η συχνότητα των δειγματοληψιών που πρέπει να γίνονται από τις σκυροθραυστικές μονάδες.

-Το μέτρο για αγορά υλικών από μέρος των Κυβερνητικών Υπηρεσιών μόνο από αδειούχους λατόμους δεν τυγχάνει πλήρους εφαρμογής, γιατί δεν έχουν εκδοθεί σχετικές οδηγίες.

-Η ενίσχυση και αναβάθμιση των κυβερνητικών εργαστηρίων περιορίστηκε μόνο στις κτιριακές εγκαταστάσεις του εργαστηρίου του Τμήματος Δημοσίων Έργων, ενώ για τον εξοπλισμό των κυβερνητικών εργαστηρίων δεν έγινε, λόγω μη έγκρισης των σχετικών πιστώσεων.

-Εκκρεμεί η αναθεώρηση και εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας και των Κανονισμών, για να καταστεί δυνατός ο έλεγχος των αποθηκών εμπορίας αμμοχαλικών.

- Η ετοιμασία προδιαγραφών για υλικά υποθεμελίωσης εκκρεμεί στην Τεχνική Επιτροπή Προτύπων.
- Η δημοσίευση των μονάδων των οποίων η λειτουργία αναστέλλεται ή καταδικάζονται από το δικαστήριο για παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών δε γίνεται σε όλες τις περιπτώσεις, γιατί δεν κοινοποιούνται όλες οι πιο πάνω αποφάσεις στο Υπουργείο.
- Το μέτρο για υποβολή πλήρων περιβαλλοντικών μελετών, από υφιστάμενα και νέα λατομεία, για αξιολόγηση τους από Μόνιμη Τεχνική Επιτροπή, δε συμβάλλει στο βαθμό που θα έπρεπε στην προστασία του περιβάλλοντος, λόγω κενών στη νομοθεσία.
- Η ασφαλτόστρωση των δρόμων προσπέλασης προς τα λατομεία παρουσιάζει προβλήματα λόγω αντιδράσεων από μέρους των κοινοτήτων και άλλων ομάδων.
- Η απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου 21.114 για ακύρωση όλων των προνομίων λατομείων, που βρίσκονται κατά μήκος των παραλιών, δεν εφαρμόζεται στις περιοχές των Αγγλικών Βάσεων. Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος υποστηρίζει ότι κανένα λατομείο δε λειτουργεί σήμερα εντός της παραλιακής ζώνης της ελεύθερης Κύπρου.

5.5 Αδυναμίες στον έλεγχο της ποιότητας των υλικών

Κενά στη διαδικασία ελέγχου ποιότητας υλικών. Γενικά ο έλεγχος που εξασκείται από τα διάφορα αρμόδια Τμήματα είναι δειγματοληπτικός, και γίνεται, κατά το πλείστο, κατά τις εργάσιμες ώρες των Τμημάτων, οι οποίες δε συμπίπτουν με αυτές των σκυροθραυστικών μονάδων. Λαμβάνονται 1-2 δείγματα το μήνα από κάθε μονάδα, όχι από όλους τους σωρούς, και χωρίς να καταγράφονται οι θέσεις από τις οποίες γίνονται οι δειγματοληψίες. Επιπρόσθετα, ο έλεγχος δε διεξάγεται σε όλα τα στάδια, από την παραγωγή μέχρι την τελική χρήση των υλικών, ενώ ο έλεγχος στις μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος, σύμφωνα με το Πρότυπο CYS 111/90, είναι πολύ περιορισμένος, σχεδόν ανύπαρκτος. Συγκεκριμένα, μέχρι σήμερα στις πιο πάνω μονάδες έγιναν μόνο δύο δειγματοληψίες σκύρων και άμμου κατά μονάδα, τα αποτελέσματα των οποίων δεν αξιολογήθηκαν.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι για τις πιο πάνω μονάδες δεν απαιτείται έκδοση άδειας λειτουργίας και οι πλείστες δεν έχουν πολεοδομική άδεια, ενώ ορισμένες δεν μπορούν καν να την εξασφαλίσουν. Επίσης οι επιπτώσεις για τους λατόμους που παράγουν υλικά εκτός προτύπων είναι, κατά κανόνα, ασήμαντες.

Παραγωγή υλικών εκτός προτύπων. Με βάση τους εργαστηριακούς ελέγχους που διεξήχθησαν κατά τα έτη 1993-1994 σε όλες τις μονάδες παραγωγής αμμοχαλικών, διαπιστώθηκε ότι μεγάλος αριθμός δειγμάτων ήταν εκτός προτύπων, όπως φαίνεται πιο κάτω:

Έτος	Σύνολο δειγμάτων	Αριθμός δειγμάτων
		εκτός προτύπων
1993	673	221 ή 33%
1994	736	165 ή 22%

Αρκετά δείγματα, που ήταν εντός προτύπων, ήταν οριακά και, παρόλο που σημειώθηκε κάποια βελτίωση, η όλη κατάσταση εξακολουθεί να εμπνέει σοβαρές ανησυχίες. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα δείγματα λαμβάνονται από σωρούς, τους οποίους οι λατόμοι θεωρούν ως υλικά εντός προτύπων, και όχι από οποιοδήποτε σωρό.

Επιπρόσθετα από τα πιο πάνω, λήφθηκαν 47 δείγματα από 22 μονάδες από κλιμάκιο της Ελεγκτικής Υπηρεσίας, από τα οποία τα 18 δείγματα ήταν εκτός προτύπων, είτε σε μία είτε σε περισσότερες παραμέτρους (ποσοστό 38%). Τα λεπτομερή αποτελέσματα φαίνονται στο **Παράρτημα 11**.

Παρά το μεγάλο αριθμό των δειγμάτων που ήταν εκτός προτύπων, το 1993 έγιναν μόνο 16 καταγγελίες για παραγωγή λατομικών υλικών εκτός προτύπων και 50 το 1994, από τις οποίες αποσύρθηκαν οι 5, ύστερα από επανεξέταση.

Σημειώνεται ότι η τακτική που ακολουθείται από την Υπηρεσία Μεταλλείων είναι να μη γίνεται καταγγελία όταν η απόκλιση από τις παραμέτρους των προτύπων είναι κάτω του 10%. Για το θέμα αυτό δεν υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια, βάσει των οποίων να αποφασίζεται πότε πρέπει να γίνεται καταγγελία για παραγωγή υλικών εκτός προτύπων.

Μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος. Για τη λειτουργία μονάδων παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος δεν υπάρχουν στη νομοθεσία καθορισμένα κριτήρια που να διασφαλίζουν την ποιότητα του παραγόμενου έτοιμου σκυροδέματος.

Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι, από δειγματοληψία που έγινε από κλιμάκιο της Ελεγκτικής Υπηρεσίας από 6 μονάδες παραγωγής σκυροδέματος, περιοχής Λευκωσίας, προέκυψε ότι, από τα 12 δείγματα που λήφθηκαν, τα 6 (ποσοστό 50%) ήταν εκτός προδιαγραφών σε μία ή δύο παραμέτρους, όπως φαίνεται στο **Παράρτημα 12**. Σημειώνεται όμως ότι, εκτός από μια περίπτωση, στις βασικές παραμέτρους (αποσάθρωση, απορροφητικότητα, πλακοειδή και Los Angeles) ήταν εντός προδιαγραφών.

Κατά τα έτη 1994 και 1995 έγιναν 94 και 130 δειγματοληψίες, αντίστοιχα, από το Τμήμα Γεωλογικής Επισκοπήσεως. Παρόλο που 50%-60% των δειγμάτων ήταν εκτός προδιαγραφών, εν τούτοις μέχρι σήμερα δε λήφθηκαν οποιαδήποτε μέτρα εναντίον των ατόμων, λόγω διαφόρων προβλημάτων.

Συναφώς αναφέρεται ότι, από τις 20 σκυροθραυστικές μονάδες, οι 6 έχουν μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος και ορισμένες έχουν ταυτόχρονα και εργοληπτικές εταιρείες κατασκευαστικών έργων. Υπολογίζεται ότι πέρα από το 75% των λατομικών υλικών διαθέτονται μέσω των μονάδων παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος.

Διαφορές στα αποτελέσματα εργαστηριακών ελέγχων. Τα αποτελέσματα των εργαστηριακών ελέγχων που διεξάγονται από τα κυβερνητικά και ιδιωτικά εργαστήρια σε αρκετές περιπτώσεις παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ τους και υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα αποτελέσματα αμφισβητούνται από τους σκυροποιοούς. Όπως αναφέρεται πιο πάνω, από τις 50 καταγγελίες που έγιναν το 1994 εναντίον 15 μονάδων για παραγωγή λατομικών υλικών εκτός προτύπων, αποσύρθηκαν οι 5, ύστερα από επανεξέταση των αντιδειγμάτων. Οι περιπτώσεις αυτές, όπως και άλλες περιπτώσεις μεγάλων διαφορών μεταξύ των αποτελεσμάτων των κυβερνητικών εργαστηρίων, αναφέρονται στο **Παράρτημα 13**. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις όπου λαμβάνονται δικαστικά μέτρα, ενώ τα εργαστηριακά αποτελέσματα είναι υπό αμφισβήτηση (διαφορά μεταξύ κυβερνητικών και ιδιωτικών εργαστηρίων), δε γίνεται έλεγχος στο διαιτητικό δείγμα προτού η υπόθεση οδηγηθεί στο δικαστήριο, με αποτέλεσμα να σπαταλάται χρόνος. Παρατηρείται επίσης αρκετή καθυστέρηση στη διεξαγωγή των εργαστηριακών ελέγχων, λόγω φόρτου εργασίας.

Κόστος εργαστηριακού ελέγχου. Το κυβερνητικό κόστος των κυβερνητικών εργαστηρίων, για διενέργεια των εργαστηριακών ελέγχων των παραμέτρων που περιγράφονται στα Κυπριακά Πρότυπα για αμμοχάλικα, υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε £100.000 το χρόνο. Επιπρόσθετα, το κόστος αυτό αυξάνεται σημαντικά με τις δαπάνες για διενέργεια δειγματοληψιών (αποδοχές δειγματοληπτών, οδοιπορικά, έξοδα υλικών δειγματοληψίας και διοικητικά έξοδα), για τις οποίες δεν τηρήθηκαν αναλυτικά στοιχεία. Σε περίπτωση που τα υλικά είναι εκτός προτύπων και λαμβάνονται δικαστικά μέτρα, το ολικό κόστος αυξάνεται ανάλογα και υπερβαίνει κατά πολύ τα ποσά των ποινών που επιβάλλονται από το δικαστήριο, τα οποία συνήθως κυμαίνονται μεταξύ £50 έως £100.

Αδυναμία στον εργαστηριακό έλεγχο υλικών. Τα κυβερνητικά εργαστήρια, σε μεγαλύτερο βαθμό αυτό του Τμήματος Δημοσίων Έργων, που έχουν την ευθύνη, σύμφωνα με αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, να διεξάγουν τον εργαστηριακό έλεγχο της ποιότητας των λατομικών υλικών, δεν είναι κατάλληλα εξοπλισμένα και στελεχωμένα.

Έλεγχος της ποιότητας των υλικών από τους λατόμους. Αρκετές μονάδες προβαίνουν κατά καιρούς σε δικούς τους εργαστηριακούς ελέγχους, σε δικά τους ή άλλα ιδιωτικά εργαστήρια, τα οποία όμως δεν έχουν αξιολογηθεί και εγκριθεί από αρμόδια Αρχή. Τόσο η συχνότητα όσο και ο τρόπος δειγματοληψίας και ελέγχου των υλικών δεν είναι καθορισμένα, σε αντίθεση με τη σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Καθυστέρηση στη θέσπιση των Διοικητικών Διατάξεων των Οικοδομικών Κανονισμών. Η δειγματοληψία υλικών διεξάγεται κυρίως στον τόπο παραγωγής τους, με μόνη εξαίρεση τον έλεγχο των υλικών με βάση το Κυπριακό Πρότυπο CYS111/90, το οποίο αφορά το προπαρασκευασμένο σκυρόδεμα και προνοεί για λήψη δειγμάτων για εργαστηριακό έλεγχο από τις μονάδες παραγωγής σκυροδέματος.

Επιπρόσθετα η μη θεσμοθέτηση των Διοικητικών Διατάξεων των Οικοδομικών Κανονισμών, οι οποίοι εκκρεμούν από το 1981, σύμφωνα με τους οποίους θα αποδίδεται μέρος της ευθύνης για τον έλεγχο της

ποιότητας των υλικών που χρησιμοποιούνται σε ένα έργο στους αρχιτέκτονες, πολιτικούς μηχανικούς, στον εργολάβο του έργου και στον ιδιοκτήτη, αφήνει ένα σοβαρό κενό στην όλη διαδικασία ελέγχου.

5.6 Αδυναμία στην άσκηση πολεοδομικού ελέγχου

Η Πολεοδομική Αρχή δεν εξασκεί τον αναγκαίο πολεοδομικό έλεγχο, με τον οποίο θα εντόπιζε παράνομες αναπτύξεις σε ακίνητη ιδιοκτησία, όπως η μεταλλευτική και λατομική ανάπτυξη, και θα λάμβανε μέτρα επιβολής πολεοδομικού ελέγχου σύμφωνα με το άρθρο 46 του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου του 1972.

Για τους ίδιους λόγους που αναφέρονται πιο πάνω, οι διάφοροι όροι που επιβάλλονται κατά την έκδοση πολεοδομικής άδειας για μεταλλευτική ή λατομική ανάπτυξη, οι οποίοι αποσκοπούν στη σωστή διεξαγωγή των εργασιών, στην αποφυγή πρόκλησης οχληρίας, στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος, στην επαναφορά της επηρεαζόμενης έκτασης στην αρχική της μορφή, στην εφαρμογή περιβαλλοντικής μελέτης κλπ, δεν ελέγχονται και δεν παρακολουθούνται, παρά μόνο στο στάδιο υποβολής αίτησης για ανανέωση της άδειας. Ως αποτέλεσμα της αδυναμίας αυτής, τυχόν προβλήματα δεν εντοπίζονται έγκαιρα, καθυστερεί η ανανέωση της άδειας και τα λατομεία καθίστανται παράνομα.

Η Πολεοδομική Αρχή δεν μπορεί να ασκήσει οποιοδήποτε έλεγχο στις περιοχές των Βάσεων, επειδή ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος δεν έχει ισχύ στις περιοχές αυτές, με αποτέλεσμα να μην ετοιμάζονται περιβαλλοντικές μελέτες για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τη λειτουργία των λατομείων στις πιο πάνω περιοχές.

Συναφώς αναφέρεται ότι δόθηκαν επίσης προνόμια σε πολύ κοντινή απόσταση από την παραλία, με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος δεν προνοεί για άμεση αναστολή εργασιών στην περίπτωση που ανάπτυξη πραγματοποιείται παράνομα, όπως για παράδειγμα παράνομες εξορύξεις ή λατομεία υλικών. Το Τμήμα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στην προκείμενη περίπτωση, γιατί δεν μπορεί να λάβει άμεσα μέτρα για τερματισμό της παράνομης ανάπτυξης, η οποία, πολλές φορές, συνεχίζεται για μεγάλο χρονικό διάστημα.

5.7 Αδυναμίες στον έλεγχο των όρων έκδοσης προνομίων λατομείων και ερευνητικών αδειών

Όροι προνομίων λατομείων. Ο έλεγχος των όρων των προνομίων, για διαπίστωση ότι τηρούνται πιστά σε όλες τις περιπτώσεις, είναι ανεπαρκής και δε λαμβάνονται μέτρα στις περιπτώσεις όπου δεν τηρούνται οι όροι του προνομίου.

Αναφέρονται τα πιο κάτω παραδείγματα:

Παραγωγή υλικών διαφορετικών από αυτά που περιλαμβάνονται στο προνόμιο. Ορισμένα λατομεία έχουν εγκαταστήσει σκυροθραυστικές μονάδες, πλυντήρια κλπ και παράγουν αμμοχάλικα, ενώ το προνόμιο λατομείου δόθηκε για άλλα υλικά. Για παράδειγμα, προνόμιο λατομείου (το οποίο μεταβιβάστηκε στις 16.11.94 από τον κάτοχο του σε άλλη εταιρεία κατόπι έγκρισης του Υπουργού Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος), ενώ ήταν για εκμετάλλευση πέτρας οικοδομής, ο νέος κάτοχος του προνομίου παράνομα εγκατέστησε σκυροθραυστική μονάδα και παράγει αμμοχάλικα, τα οποία και διαθέτει στην αγορά χωρίς το σχετικό έλεγχο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η Υπηρεσία Μεταλλείων προέβηκε σε καταγγελία για παράνομη λατομείωση, αλλά η εταιρεία συνεχίζει να παρανομεί.

Επίσης, σε μερικές περιπτώσεις προνομίων για αμμόχωμα που προοριζόταν για επίχωση σωλήνων, καλωδίων κλπ, το υλικό χρησιμοποιήθηκε στις κατασκευές. Κατόπι τούτου, το Υπουργικό Συμβούλιο, με την απόφαση του αρ.40.491 ημερ.26.1.94, απαγόρευσε την παραχώρηση προνομίων για αμμόχωμα σε ιδιώτες.

Ανεπαρκής οροθέτηση και επεμβάσεις εκτός ορίων. Σε αρκετές περιπτώσεις ο χώρος των λατομείων δεν είναι κατάλληλα οροθετημένος ή τα οροθετημένα σημεία δε διατηρούνται σταθερά και εύκολα ορατά. Επιπρόσθετα, γίνονται επεμβάσεις εκτός των ορίων του προνομίου, με επέκταση των λατομείων, απόρριψη μπαζών ή ανέγερση εγκαταστάσεων.

Δημιουργία ακατάλληλων μετώπων. Σε μερικές περιπτώσεις τα μέτωπα δεν είναι κατάλληλα και δεν

εξασφαλίζουν την ασφάλεια των εργαζομένων στους χώρους εργασίας τους (π.χ. είναι κατακόρυφα με ύψος μεγαλύτερο από το επιτρεπτό ύψος των 4 μέτρων).

Προβλήματα καταστολής της σκόνης. Τα μέτρα που λαμβάνονται από τους αδειούχους λατόμους είναι, σε μερικές περιπτώσεις, αναποτελεσματικά για την καταστολή της σκόνης, τόσο κατά τη διεξαγωγή των λατομικών εργασιών, όσο και κατά τη μεταφορά των υλικών.

Μηνιαίες καταστάσεις για τις εργασίες του λατομείου. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν αποστέλλονται οι μηνιαίες καταστάσεις από τους αδειούχους λατόμους αναφορικά με τις εργασίες του προηγούμενου μήνα (παραγωγή, πωλήσεις, αποθέματα υλικών κλπ), ενώ αυτές που στέλλονται δεν αξιοποιούνται κατάλληλα.

Καθυστέρηση στη διαμόρφωση του χώρου λατομείου. Κατά τη διάρκεια ισχύος του προνομίου, σε αρκετές περιπτώσεις η διαμόρφωση του χώρου του λατομείου δε γίνεται σταδιακά. Παρατηρείται επίσης καθυστέρηση στην τελική διαμόρφωση των χώρων μετά τη λήξη του προνομίου, με αποτέλεσμα αρκετοί χώροι να μην έχουν επαναφερθεί στην αρχική τους κατάσταση.

Όροι ερευνητικών αδειών. Η Υπηρεσία Μεταλλείων δεν εξασκεί ικανοποιητικό έλεγχο για διαπίστωση ότι τηρούνται πιστά οι όροι έκδοσης των ερευνητικών αδειών, καθώς και οι σχετικοί Νόμοι και Κανονισμοί που αφορούν τις άδειες αυτές.

5.8 Μη ύπαρξη σαφών κριτηρίων λειτουργίας λατομείων

Έκδοση προνομίου λατομείου. Για την έκδοση προνομίου λατομείου δεν απαιτείται να πληρούνται συγκεκριμένα κριτήρια ως προς την αναγκαία επάνδρωση του λατομείου, την κατάρτιση του αιτητή, την πείρα του στη λατομική βιομηχανία, τον εξοπλισμό και τις απαραίτητες εγκαταστάσεις και διευκολύνσεις για παροχή ικανοποιητικών ποσοτήτων νερού, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ποιότητα των παραγόμενων υλικών.

Αναστολή λατομικών εργασιών. Δεν έχουν καθοριστεί από την αρμόδια επιτροπή, η οποία συστάθηκε για να συμβουλευεί τον Υπουργό σχετικά με την αναστολή των εργασιών των λατομείων, σαφή κριτήρια με βάση τα οποία να παίρνονται αποφάσεις για επιβολή κυρώσεων, για αναστολή ή άρση της αναστολής των εργασιών ενός λατομείου, όταν τα αποτελέσματα των εργαστηριακών ελέγχων είναι εκτός προτύπων.

Μεταξύ άλλων δεν έχει διευκρινιστεί κατά πόσο στις εισηγήσεις της επιτροπής για αναστολή λατομικών εργασιών θα λαμβάνονται υπόψη τα πιο κάτω:

-Τα αποτελέσματα που υπάρχουν την ημέρα της συνεδρίας της επιτροπής ή και άλλα που είναι υπό ετοιμασία.

-Το είδος της απόκλισης από τα πρότυπα (σημαντικότητα παραμέτρων κλπ).

-Η προϊστορία του λατομείου.

-Το ενδεχόμενο δημιουργίας τοπικών μονοπωλίων από το κλείσιμο ενός λατομείου και η δυνατότητα κάλυψης των αναγκών της Επαρχίας στην οποία βρίσκεται το λατομείο.

Σχετικά με τα πιο πάνω υπάρχουν διιστάμενες απόψεις στην επιτροπή, ενώ υπάρχει γενικά η τάση, όταν παρουσιάζονται προβληματικές περιπτώσεις, αυτές να αντιμετωπίζονται με επιείκεια. Επιπρόσθετα, από ό,τι διαφάνηκε, σε διάφορες περιπτώσεις η επιτροπή παίρνει αποφάσεις καθ' υπέρβαση των εξουσιών της, αντί οι αποφάσεις αυτές να λαμβάνονται από τον αρμόδιο Υπουργό, οι οποίες όμως δεν εφαρμόζονται πλήρως, με αποτέλεσμα λατομεία να συνεχίζουν να παράγουν και πωλούν υλικά, παρά την απαγόρευση που επιβάλλει η επιτροπή, ή η απόφαση της επιτροπής να ανατρέπεται από διαφορετική απόφαση του Προϊστάμενου του Τμήματος Μεταλλείων.

Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος έχει την άποψη ότι οι αδυναμίες που παρουσιάζονται στην έκδοση προνομίων λατομείου και ερευνητικών αδειών, καθώς και στην ύπαρξη σαφών κριτηρίων λειτουργίας των λατομείων, θα εξαλειφθούν με την προωθούμενη ριζική τροποποίηση του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου και Κανονισμών. Υπολογίζεται ότι μέσα στο 1996 θα είναι έτοιμη η νέα νομοθεσία, για να υποβληθεί προς έγκριση από το Υπουργικό Συμβούλιο και ψήφιση από τη Βουλή.

5.9 Καθυστέρηση στην ανανέωση πολεοδομικής άδειας και προνομίων λατομείου

Η ανανέωση της πολεοδομικής άδειας, για τους λόγους που ακολουθούν, δε γίνεται έγκαιρα, με αποτέλεσμα τα περισσότερα λατομεία να καθίστανται παράνομα.

-Καθυστερεί από την Πολεοδομική Αρχή η ανανέωση της πολεοδομικής άδειας, κυρίως στις περιπτώσεις όπου ζητείται επέκταση της περιοχής προνομίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση προνομίου, το οποίο έληγε την 1.1.94 και ο κάτοχος του υπέβαλε αίτηση στην Πολεοδομική Αρχή για ανανέωση της άδειας του στις 15.10.93. Τελικά η έγκριση δόθηκε στις 12.10.94, με αποτέλεσμα οι λατομικές εργασίες από 1.1.94 μέχρι 11.10.94 να διεξάγονται παράνομα.

-Η διαδικασία εξέτασης της ιεραρχικής προσφυγής που γίνεται στις περιπτώσεις απόρριψης της αίτησης από την Πολεοδομική Αρχή είναι χρονοβόρα, με αποτέλεσμα οι λατόμοι να συνεχίζουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα τις εργασίες τους χωρίς ανανέωση του προνομίου τους. Για παράδειγμα, ο κάτοχος προνομίου που έληξε στις 30.4.93 υπέβαλε ιεραρχική προσφυγή στις 27.9.93, η οποία ακόμη εκκρεμεί, ενώ συνεχίζονται οι λατομείσεις και μάλιστα εκτός των ορίων του προνομίου που κατείχε.

-Μη έγκαιρη υποβολή των αιτήσεων για ανανέωση της πολεοδομικής άδειας και του προνομίου από τους ενδιαφερομένους.

-Μερική καθυστέρηση στην εξέταση των περιβαλλοντικών μελετών, η οποία απαιτείται για ανανέωση του προνομίου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα από το 50% των λατομείων λειτουργούσαν το 1994 χωρίς πολεοδομική άδεια και χωρίς ανανέωση του προνομίου λατομείου. Όσο αφορά τις σκυροθραυστικές μονάδες και πλυντήρια αμμοχαλίκων που λειτουργούσαν κατά τη διάρκεια του 1994, από τις 26 οι 12 μονάδες λειτουργούσαν "παράνομα", χωρίς ανανέωση των σχετικών αδειών.

Επιπτώσεις στη λατομική βιομηχανία λόγω έλλειψης κρατικού μακροχρόνιου προγραμματισμού. Γενικά διαπιστώθηκε ότι από πλευράς του Κράτους υπάρχει έλλειψη μακροχρόνιου προγραμματισμού σε σχέση με τη βιομηχανία παραγωγής αδρανών υλικών. Αυτό δημιουργεί, ως ένα βαθμό, αβεβαιότητα στους λατόμους, με αποτέλεσμα ο τρόπος λειτουργίας τους, και ειδικά οι επενδύσεις σε σύγχρονες εγκαταστάσεις, να μη γίνονται πάνω σε μακροχρόνια βάση. Ένας σημαντικός αρνητικός παράγοντας είναι η έκδοση προνομίου και πολεοδομικής άδειας για δύο χρόνια μόνο, παρόλο που η πιθανότητα να μην ανανεωθούν στο τέλος των δύο χρόνων είναι περιορισμένη. Δε γίνονται επίσης οι απαιτούμενες απαλλοτριώσεις για καθορισμό των λατομικών ζωνών, με αποτέλεσμα εκτάσεις γης που βρίσκονται σε λατομική ζώνη να ανήκουν σε ιδιώτες και να εμποδίζεται έτσι η ομαλή λειτουργία ορισμένων μονάδων.

5.10 Κενά και αδυναμίες στα πρότυπα για αμμοχάλικα

Τα διάφορα πρότυπα που σχετίζονται μεταξύ τους δεν μπορούν, λόγω πρακτικών δυσκολιών, να ετοιμάζονται ταυτόχρονα, με επακόλουθο την έλλειψη βασικών προτύπων, όπως για παράδειγμα το πρότυπο για ασφαλικά μίγματα και το πρότυπο για υλικά υποθεμελίωσης, το οποίο δεν έχει ακόμη ετοιμαστεί. Επίσης για τους ίδιους λόγους δε γίνεται συνεχής αναθεώρηση των προτύπων. Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι ενδεικτικά:

CYS 64-Αδρανή για σκυροδέματα. Το πρότυπο αυτό ετοιμάστηκε το 1978 και δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας μετά από τέσσερα χρόνια, το 1982. Ένα χρόνο μετά τη δημοσίευση, αναθεωρήθηκε και αποφασίστηκε η "υποχρεωτική" εφαρμογή του. Το 1986 αναθεωρήθηκε για δεύτερη φορά. Από το 1992 εκκρεμεί η αναθεώρηση του στην Τεχνική Επιτροπή Προτύπων.

CYS 16 για τσιμέντο. Το πρότυπο για το τσιμέντο (CYS 16), το οποίο χρησιμοποιείται μαζί με τα αδρανή υλικά για την παραγωγή σκυροδέματος, ετοιμάστηκε το 1980. Στο πρότυπο αυτό υπάρχουν παράμετροι, όπως οι θειικές και θειούχες, εκφρασμένες σε SO₃, ενώσεις, που έχουν άμεση σχέση με τις παραμέτρους που καθορίστηκαν στα αδρανή υλικά. Λόγω του ότι το πρότυπο για το τσιμέντο δεν έγινε υποχρεωτικό, οι πιο πάνω παράμετροι δεν ελέγχονται για το σκυροδέμα (CYS111) και θα πρέπει να καθοριστούν στο CYS 13 που αφορά την τεχνολογία σκυροδέματος. Για το 1994 έγιναν μόνο δύο εργαστηριακοί έλεγχοι του τσιμέντου (CYS16).

Διαπιστώνονται επίσης ελλείψεις στη διεξαγωγή των δοκιμών για έλεγχο των διαφόρων παραμέτρων

των προτύπων, όπως για παράδειγμα τις παραμέτρους για αλκαλοπυριτικές αντιδράσεις (κυρίως όσο αφορά τους φυσικούς άμμους) που καθορίζονται στο πρότυπο CYS64 - Αδρανή για Σκυροδέματα.

Για την ετοιμασία/αναθεώρηση των παραμέτρων λαμβάνονται υπόψη ξένα πρότυπα (αγγλικά και αμερικανικά) και τα κυπριακά δεδομένα. Στις περιπτώσεις όμως που λαμβάνονται υπόψη μόνο ξένα πρότυπα, δεν υιοθετείται το ξένο πρότυπο στο σύνολο του, αλλά δημιουργείται κυπριακό πρότυπο με πρόνοιες από διαφορετικά ξένα πρότυπα. Οι αρνητικές επιπτώσεις του γεγονότος αυτού είναι περισσότερο εμφανείς σε περιπτώσεις υλικών όπου οι ιδιότητες τους, που προδιαγράφονται στο πρότυπο, αλληλοεπηρεάζονται, με αποτέλεσμα σε ορισμένες παραμέτρους να είναι πιο αυστηρά από τα ξένα πρότυπα (παιπάλη), ενώ σε άλλες είναι πιο χαλαρά (θειικές και θειούχες ενώσεις εκφρασμένες σε SO₃). Συγκεκριμένα, ενώ σύμφωνα με τις διεθνείς προδιαγραφές το πρότυπο για τον πυρίτη (SO₃) είναι 0,5%, το Κυπριακό Πρότυπο είναι 1,5%, που είναι κατά πολύ πέρα από τις διεθνείς προδιαγραφές, ενώ στην περίπτωση της παιπάλης το διεθνές πρότυπο είναι 16%, σε συνδυασμό με 70% ισοδύναμο άμμου, ενώ το Κυπριακό Πρότυπο είναι πολύ πιο αυστηρό (7%).

Όσο αφορά τη δειγματοληψία και τον εργαστηριακό έλεγχο των υλικών, τα σχετικά Κυπριακά Πρότυπα για αμμοχάλικα αναφέρονται, σε πολλές περιπτώσεις, σε ξένα πρότυπα και αυτό δημιουργεί επιπρόσθετα προβλήματα, όπως για παράδειγμα ασάφεια ως προς την ισχύ των ξένων προτύπων, διατύπωση τους κλπ. Υπήρξε περίπτωση όπου το δικαστήριο απάλλαξε εταιρεία, επειδή τα πρότυπα αναφοράς ήταν στην αγγλική και ουδέποτε δημοσιεύτηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

5.11 Μη τήρηση επαρκών στοιχείων από την Υπηρεσία Μεταλλείων

Τα στοιχεία που τηρούνται σχετικά με τα λατομεία παρουσιάζουν αρκετές αδυναμίες και ελλείψεις, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται ο έλεγχος. Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι ενδεικτικά:

Επιθεωρήσεις λατομείων. Δεν υπάρχουν στοιχεία για τις επιθεωρήσεις κάθε λατομείου και τις παρατηρήσεις/εισηγήσεις που έγιναν στην κάθε περίπτωση. Πληροφοριακά αναφέρουμε ότι ειδικό έντυπο για επιθεώρηση λατομείων που συμπληρωνόταν παλαιότερα έχει τώρα καταργηθεί.

Παράνομες λατομεύσεις. Δεν υπάρχουν πλήρη στοιχεία για όλες τις καταγγελίες που γίνονται από την Υπηρεσία Μεταλλείων σχετικά με παράνομες λατομεύσεις. Έτσι δεν παρακολουθείται η εξέλιξη των καταγγελιών και η εκδίκαση των διαφόρων υποθέσεων.

Λόγω της μη τήρησης επίσημων στοιχείων από την Υπηρεσία Μεταλλείων, όσο αφορά τις καταγγελίες που γίνονται στην Αστυνομία, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο σε κάποιο στάδιο οι καταγγελίες να αποσύρονται από τον καταγγέλλοντα υπάλληλο, χωρίς τούτο να φαίνεται πουθενά, ή ακόμη να μη φαίνεται καν το γεγονός ότι έγινε καταγγελία.

Καταγγελίες για παραγωγή και πώληση υλικών εκτός προτύπων. Δεν υπάρχουν ικανοποιητικά στοιχεία σχετικά με τις καταγγελίες που έγιναν για παραγωγή και πώληση υλικών εκτός προτύπων.

Μητρώα προνομίων λατομείων. Τα μητρώα δεν είναι πάντοτε κατάλληλα ενημερωμένα με όλες τις ιεραρχικές προσφυγές που γίνονται για εξασφάλιση πολεοδομικής άδειας, επειδή το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως δεν κοινοποιεί στην Υπηρεσία Μεταλλείων τα αποτελέσματα των προσφυγών αυτών. Πολλές προσφυγές που έχουν εξεταστεί φαίνονται στα μητρώα ότι εκκρεμούν.

Στοιχεία σχετικά με τις εργασίες των λατομείων. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπάρχουν πλήρη στοιχεία στην Υπηρεσία Μεταλλείων, σχετικά με τις εργασίες που διεξάγει κάθε λατομείο.

Μηχανογράφηση. Η μηχανογράφηση των στοιχείων για τα προνόμια λατομείου και την είσπραξη των δικαιωμάτων για λατομικά υλικά παρουσιάζει σημαντική καθυστέρηση. Ενώ οι ενέργειες για τη μηχανογράφηση άρχισαν το Σεπτέμβριο του 1990, το σχετικό πρόγραμμα που ετοιμάστηκε από το Τμήμα Μηχανογραφικών Υπηρεσιών στις αρχές του 1993 δεν έχει ακόμα λειτουργήσει, επειδή καθυστερεί η παράδοση ορισμένου εξοπλισμού.

Καθυστερήση παρουσιάζει επίσης και η μηχανογράφηση των δειγματοληψιών και των εργαστηριακών αποτελεσμάτων των λατομικών υλικών.

5.12 Ασφάλεια

Εφαρμογή της Νομοθεσίας για την ασφάλεια και υγεία των εργαζομένων στα λατομεία. Η επιθεώρηση των λατομείων και σκυροθραυστικών μονάδων για θέματα ασφάλειας γίνεται, με βάση τις πρόνοιες του περί Εργοστασίων Νόμου, του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου, του περί Εκρηκτικών Υλών Νόμου και των σχετικών Κανονισμών, από τον Κλάδο Επιθεώρησης Εργοστασίων και από την Υπηρεσία Μεταλλείων.

Η διεξαγωγή επιθεωρήσεων των μονάδων αυτών από δύο διαφορετικές Υπηρεσίες δημιουργεί προβλήματα συντονισμού και αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και μειώνει την αποτελεσματικότητα των επιθεωρήσεων.

Διαπιστώθηκε επίσης ότι δεν υπάρχει σήμερα νομοθεσία που να καλύπτει τα θέματα ασφάλειας και υγείας τρίτων προσώπων που επηρεάζονται από λατομικές εργασίες. Το θέμα αυτό αναμένεται να διευθετηθεί με την ψήφιση του νέου Νόμου περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία, ο οποίος εκκρεμεί για αρκετό καιρό.

Επιτροπές ασφάλειας και προβλήματα ασφάλειας και υγείας στους χώρους των λατομείων. Στα λατομεία και στις σκυροθραυστικές εγκαταστάσεις παρουσιάζονται σοβαρές αδυναμίες σε θέματα ασφάλειας. Μεταξύ άλλων, σχεδόν σε όλα τα λατομεία δεν υπάρχουν εκλεγμένες επιτροπές ασφάλειας, που προβλέπονται από τους υφιστάμενους Κανονισμούς ή, εκεί που υπάρχουν, δε λειτουργούν κανονικά.

Νομοθεσία για εκρηκτικές ύλες. Στον περί Εκρηκτικών Υλών Νόμο (Κεφ.54 και Νόμος 21 του 1970) δεν υπάρχει απαγορευτική πρόνοια για έκδοση και χρήση εκρηκτικών υλών από τα λατομεία, των οποίων η λειτουργία καθίσταται παράνομη.

5.13 Δικαιώματα 10 σεντ/τόνο υλικού

Συμπλήρωση εντύπου YM35. Στο έντυπο YM35, που χρησιμοποιείται για την είσπραξη του τέλους των 10 σεντ για κάθε τόνο λατομικού υλικού, δεν αναγράφεται σε όλες τις περιπτώσεις το είδος του υλικού και ο αγοραστής. Από μια γενική εξέταση των εντύπων που εκδόθηκαν, και από τις επί τόπου επισκέψεις στα λατομεία, διαφάνηκε ότι πωλούνται ακατάλληλα υλικά σε μονάδες παραγωγής σκυροδέματος (άμμος CYS14 αντί CYS64). Διαπιστώθηκαν περιπτώσεις όπου πωλούνται υλικά από τα λατομεία, χωρίς καν να συμπληρώνεται το έντυπο YM35, ειδικά κατά τις ώρες που δεν εργάζονται τα γραφεία στα λατομεία (νωρίς το πρωί ή αργά το απόγευμα), καθώς επίσης και στις περιπτώσεις όπου οι ίδιοι οι λατόμοι χρησιμοποιούν τα υλικά για παρασκευή σκυροδέματος ή ασφάλτου σε δικές τους εγκαταστάσεις.

Καθυστέρηση στην καταβολή των δικαιωμάτων. Σε αρκετές περιπτώσεις οι λατόμοι δεν καταβάλλουν τα σχετικά δικαιώματα ή καθυστερούν να το πράξουν, με αποτέλεσμα η Υπηρεσία Μεταλλείων να καταφεύγει σε νομικά μέτρα.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά τα έτη 1991-1994 έγιναν 175 ποινικές διώξεις για άρνηση ή καθυστέρηση στην καταβολή δικαιωμάτων συνολικού ύψους £152.387. Σχετικά με τις περιπτώσεις αυτές κινήθηκαν 26 πολιτικές αγωγές μέσω της Νομικής Υπηρεσίας, ενώ στο παρόν στάδιο εκκρεμούν 23 ποινικές διώξεις και 12 πολιτικές αγωγές. Το ποσό που εισπράχθηκε ανέρχεται σε £115.385. Κατά την ίδια περίοδο έγιναν 85 εξώδικες καταγγελίες, σχετικά με περιπτώσεις όπου δεν εκδόθηκαν τα σχετικά δελτία, και εισπράχθηκαν £1.700 ως πρόστιμο, επιπρόσθετα από τα σχετικά δικαιώματα.

Γενικά, ο έλεγχος των πιο πάνω δελτίων, που διεξάγεται από την Υπηρεσία Μεταλλείων, την Αστυνομία και τα εξουσιοδοτημένα πρόσωπα (μέλη Χωρικών Αρχών, Συμβουλίων Βελτιώσεως, Κυβερνητικών Τμημάτων κλπ), είναι ανεπαρκής, με αποτέλεσμα να μην εκδίδονται τα σχετικά δελτία σε όλες τις περιπτώσεις και την απώλεια σημαντικών δημόσιων εσόδων.

Επιπρόσθετα, λόγω του ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν αποστέλλονται στην Υπηρεσία Μεταλλείων μηνιαία στοιχεία σχετικά με τις εργασίες των λατομείων (έντυπο M26/A), ακόμα και στις περιπτώσεις όπου καταβάλλονται τα σχετικά δικαιώματα είναι αδύνατο να ελεγχθεί η ορθότητα τους. Σημειώνεται ενδεικτικά μια περίπτωση όπου, από την ανασκόπηση των μηνιαίων καταστάσεων ενός λατομείου, προέκυψε ότι αυτό παρέλειψε να πληρώσει δικαιώματα ύψους £16.005, που αφορούσαν την περίοδο Αυγούστου 1990 - Μαΐου 1991.

Παραχώρηση δικαιωμάτων στην Ιερά Μονή Σταυροβουνίου. Με απόφαση Υπουργικής Επιτροπής παραχωρείται, κάθε χρόνο, στην Ιερά Μονή Σταυροβουνίου ποσό ίσο προς το 75% του περιβαλλοντικού τέλους που πληρώνουν τα δύο λατομεία της περιοχής, ως αποζημίωση για την οχληρία στην οποία υπόκειται. Αυτό είναι αντίθετο προς το Νόμο, εφόσον το ποσό αυτό δε χρησιμοποιείται για αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Η συνεισφορά θα έπρεπε να καλύπτεται από το μέρος των δικαιωμάτων που παραχωρούνται στις κοινότητες της περιοχής για οχληρία.

Προμήθεια λατομικών υλικών σε κυβερνητικά έργα. Η προμήθεια υλικών στα διάφορα έργα γίνεται σε κυβικά μέτρα, ενώ τα δελτία εξόρυξης, πώλησης και μεταφοράς των υλικών είναι σε τόνους, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται ο έλεγχος της ποσότητας των υλικών που παραλαμβάνονται στα διάφορα κυβερνητικά έργα.

Επίσης αρκετοί προμηθευτές παραδίνουν υλικά, χωρίς αυτά να συνοδεύονται από τα σχετικά δελτία μεταφοράς. Η διαδικασία αυτή επιτρέπει τη διοχέτευση υλικών από παράνομες λατομείους ή από αδειούχα λατομεία, τα οποία δεν έχουν ανανεώσει την πολεοδομική άδεια ή το προνόμιο λατομείου τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η προμήθεια χαβαροχάλικου για κατασκευή δρόμου, κοντά στο πάρκο Αθαλάσσης, από παράνομη λατόμευση.

5.14 Αδυναμίες στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από τις λατομείους δεν επιτυγχάνεται στον επιθυμητό βαθμό, για τους ακόλουθους λόγους:

Ανεπαρκής νομοθεσία. Υπάρχουν κενά στη νομοθεσία που δεν επιτρέπουν την άμεση επέμβαση για τερματισμό των παραβάσεων και παρανομιών. Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται:

-Απουσία απαγορευτικών προνοιών για διεξαγωγή ερευνητικών εργασιών σε περιοχές φυσικής καλλονής, εθνικά πάρκα κλπ.

-Απουσία προνοιών για υποχρέωση του κατόχου ερευνητικής άδειας να αποκαταστήσει τον επηρεαζόμενο χώρο.

Σε μερικές περιπτώσεις γίνονται σοβαρές επεμβάσεις στο περιβάλλον κατά τη διεξαγωγή ερευνών, ενώ ο Νόμος επιτρέπει μόνο την ανόρυξη διατρήσεων και φρεάτων, τα οποία πρέπει να επαναγεμίζονται μετά το πέρας των ερευνών. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση όπου σκυροθραυστική μονάδα, κατέχοντας μόνο ερευνητική άδεια, προχωρεί σε κανονική λατόμευση.

-Απουσία προνοιών για πλήρη έλεγχο των εργασιών έρευνας και εμπλοκή των αρμόδιων Υπηρεσιών στα διάφορα θέματα (Υπηρεσία Περιβάλλοντος, Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, Υγειονομικές Υπηρεσίες κλπ).

-Απουσία προνοιών για υποβολή γεωλογικής και περιβαλλοντικής μελέτης.

-Απουσία προνοιών που να καθορίζουν τις απαιτήσεις για διεξαγωγή ερευνών με κατάλληλα μηχανήματα και προσωπικό.

Επιπρόσθετα, εκεί όπου υπάρχουν κάποιες πρόνοιες για προστασία του περιβάλλοντος, οι ποινές δεν είναι αυστηρές ώστε να αποτρέπονται παραβάσεις και παρανομίες, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της μη συμμόρφωσης προς τους όρους της πολεοδομικής άδειας και του προνομίου λατομείου. Επίσης οι αδυναμίες των αρμόδιων Υπηρεσιών, για τακτική παρακολούθηση των όρων της άδειας και του προνομίου, επιδεινώνουν ακόμα πιο πολύ την όλη κατάσταση.

Οι σχετικές αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου για υιοθέτηση μέτρων για προστασία του περιβάλλοντος λήφθηκαν καθυστερημένα και δε συνέβαλαν, στο βαθμό που θα έπρεπε, στην επίτευξη του πιο πάνω στόχου, για τους λόγους που αναφέρω στην παράγραφο 5.4 της έκθεσης.

Περιβαλλοντικές μελέτες. Οι περιβαλλοντικές μελέτες υποβάλλονται και αξιολογούνται από τη Μόνιμη Τεχνική Επιτροπή που συστάθηκε σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ημερ.9.5.90, πριν από την έκδοση προνομίου. Σε αρκετές περιπτώσεις η Επιτροπή εγκρίνει τις μελέτες με ορισμένους όρους, αλλά οι όροι αυτοί, όπως και οι μελέτες, δεν παρακολουθούνται πάνω σε συστηματική βάση, παρά μόνο κατά τη λήξη του προνομίου και την υποβολή αίτησης για ανανέωση ή για επέκταση του προνομίου.

Καθυστέρηση στην επαναφορά του φυσικού περιβάλλοντος. Από το 1990, όταν εισήχθηκε ο θεσμός του περιβαλλοντικού τέλους, μέχρι το 1994, ενώ εισπράχθηκαν γύρω στις £751.000, ξοδεύτηκαν μόνο £107.000 για επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του μορφή.

Στις περιπτώσεις όπου οι λατόμοι έχουν καταθέσει εγγύηση για την επαναφορά του περιβάλλοντος, δε γίνεται έγκαιρα χρήση της εγγύησης για το σκοπό αυτό, ενώ, σύμφωνα με το σχετικό όρο του προνομίου, η επαναφορά του χώρου θα πρέπει να ολοκληρώνεται το αργότερο μέσα σε 15 ημέρες από τη λήξη του προνομίου. Έτσι, παρουσιάζεται το φαινόμενο να βρίσκεται σε εκκρεμότητα η επαναφορά του χώρου στην αρχική του μορφή, παρόλο που αριθμός προνομίων έχουν λήξει στις 31.12.92.

Επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις η Υπηρεσία Μεταλλείων αντιμετωπίζει προβλήματα στην προσπάθεια να χρησιμοποιήσει το ποσό της εγγύησης, όπως π.χ. το προνόμιο λατομείου το οποίο έληξε στις 3.11.89 και έκτοτε εκκρεμεί η διαμόρφωση του χώρου, επειδή ο ιδιοκτήτης της γης φέρει ένσταση σε οποιαδήποτε επέμβαση στο κτήμα του.

Σε αρκετές περιπτώσεις, κυρίως σε παλιά ή παράνομα λατομεία, δεν έχει γίνει επαναφορά του φυσικού περιβάλλοντος, όπως είναι οι χώροι στις περιοχές Ανθούπολης-Κ.Δευτεράς, στα Κελιά, Τρούλλους, Λυθροδόνα, Δάλι, Τσέρι, Παλιομέτοχο κλπ.

Όπως με πληροφορεί το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, η επαναφορά των πιο πάνω χώρων γίνεται σταδιακά, με έγκριση στους προϋπολογισμούς πιστώσεων της τάξης των £100.000 - £150.000. Προσπάθεια για αύξηση του ποσού δεν καρποφόρησε.

Μη χρήση "περιβαλλοντικού τέλους" για επαναφορά του περιβάλλοντος. Το "περιβαλλοντικό τέλος", το οποίο καταβάλλεται από τους λατόμους, καθορίστηκε στις 27.7.90 σε 10 σεντ ανά τόνο υλικού, ανεξάρτητα από την περιοχή όπου εξορύσσεται το υλικό και το πιθανό κόστος αποκατάστασης του περιβάλλοντος. Το 75% των εισπράξεων που καταβάλλονται στις κοινότητες που επηρεάζονται, ως αποζημίωση για την οχληρία που προκαλείται από τη λειτουργία λατομείου, δε χρησιμοποιούνται πάντοτε για την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Σημειώνεται ότι μέχρι το τέλος του 1994 εισπράχθηκε το ποσό των £3.004.172, από το οποίο £2.253.129 καταβλήθηκαν στις κοινότητες.

6 ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

6.1 Παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών

Για να σταματήσει η παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών, επιβάλλεται όπως οι προβλεπόμενες ποινές, στις περιπτώσεις που τα υλικά είναι από παράνομες λατομείσεις ή εκτός προτύπων, είναι ανάλογες με τη ζημιά που προκαλείται από τη χρήση τέτοιων υλικών στην εθνική οικονομία, τόσο στην οδοποιία, όσο και στην οικοδομική βιομηχανία. Η ευθύνη για τη χρήση ακατάλληλων υλικών να βαρύνει όχι μόνο τους παραγωγούς, αλλά και οποιοδήποτε πρόσωπο που μεταπωλεί υλικά, τα οποία είναι ακατάλληλα. Η ευθύνη για τη χρήση ακατάλληλων υλικών πρέπει να συνεχίζεται για λογικό χρονικό διάστημα μετά την αποπεράτωση ενός έργου και να βαρύνει τον εργολάβο, σε περίπτωση που εντοπίζονται κατασκευαστικές αδυναμίες στην οδοποιία ή στην οικοδομική βιομηχανία, οι οποίες οφείλονται στη χρήση ακατάλληλων υλικών.

6.2 Παράνομη εξόρυξη/λατόμευση υλικών

Για να επιτυγχάνεται άμεση αναστολή των εργασιών στις περιπτώσεις παράνομων λατομείσεων, θα πρέπει να γίνει τροποποίηση του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου, ώστε να παρέχεται στην αρμόδια Αρχή η δυνατότητα άμεσης επέμβασης και κατάσχεσης των μηχανημάτων και του εξοπλισμού που χρησιμοποιούνται για παράνομες λατομείσεις και να προβλέπονται αυστηρές και αποτρεπτικές ποινές. Πρόσφατα έχει ετοιμαστεί και υποβληθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων τροποποιητικό νομοσχέδιο για ρύθμιση των θεμάτων αυτών.

6.3 Αποθήκες Εμπορίας Αμμοχαλίκων

Για την εξάσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στα υλικά που πωλούνται μέσω των αποθηκών εμπορίας αμμοχαλίκων (μαντρών), χρειάζεται να γίνει τροποποίηση στον περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμο και τους Κανονισμούς, ώστε για την ίδρυση και λειτουργία τους να απαιτείται η έκδοση σχετικής άδειας. Στην άδεια να θέτονται όροι, ώστε να διασφαλίζεται η εμπορία υλικών που πληρούν τα

πρότυπα και να γίνεται πρόνοια για διεξαγωγή ελέγχου στα υλικά που αποθηκεύονται και πωλούνται από τις αποθήκες, καθώς και για επιβολή εξώδικων ποινών όταν αυτά δεν πληρούν τα πρότυπα. Η προτεινόμενη άδεια λειτουργίας θα είναι επιπρόσθετη από την πολεοδομική άδεια, η οποία εκδίδεται σήμερα (για τις αποθήκες πέρα από 200 τ.μ.).

Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος έχει την άποψη ότι η εξάσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στις αποθήκες εμπορίας αμμοχαλίκων θα είναι δυνατή με την αναμενόμενη τροποποίηση των περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Κανονισμών του 1986.

6.4 Αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου

Όλες οι αρμόδιες Υπηρεσίες θα πρέπει να εφαρμόζουν τις σχετικές αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, που αποσκοπούν σε μεγάλο βαθμό στη διασφάλιση της ποιότητας και της ποσότητας των υλικών, την προστασία του περιβάλλοντος και την ομαλή λειτουργία των λατομείων.

Λατομεία φυσικών αμμοχαλίκων στην κοίτη ποταμών ή κατά μήκος των παραλιών. Για την προστασία των υδροφόρων στρωμάτων θα πρέπει η σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, η οποία απαγορεύει την εξόρυξη αμμοχαλίκων από την κοίτη των ποταμών, να εφαρμοστεί αυστηρά και, σε όσες περιπτώσεις εκδόθηκε προνόμιο λατομείου, αυτό να τερματιστεί κατά τη λήξη του.

Όσο αφορά τα λατομεία που λειτουργούν κατά μήκος των παραλιών στις περιοχές των Αγγλικών Βάσεων, θα πρέπει μέσω της διπλωματικής οδού να επιδιωχθεί ο τερματισμός της λειτουργίας τους, λόγω κυρίως της μεγάλης καταστροφής στο περιβάλλον, ή η ανανέωση των προνομίων να γίνεται μόνο βάσει περιβαλλοντικής μελέτης.

Ειδικότερα χρειάζεται να ληφθούν τα πιο κάτω μέτρα:

-Ενδυνάμωση και αναβάθμιση του ελέγχου από τις αρμόδιες Κυβερνητικές Υπηρεσίες, για την απαγόρευση στις σκυροθραυστικές μονάδες να παράγουν, να αποθηκεύουν και να διαθέτουν προς πώληση, χωρίς ειδική άδεια, υλικά που είναι εκτός προτύπων.

-Άμεση προώθηση του τροποποιητικού νομοσχεδίου που προνοεί για τον άμεσο τερματισμό της λειτουργίας παράνομων μονάδων, με κατάσχεση μηχανημάτων και τροποποίηση του σχετικού Νόμου και Κανονισμών.

-Έγκριση κινήτρων για επένδυση του αναγκαίου εξοπλισμού και μηχανημάτων στις σκυροθραυστικές μονάδες.

-Νομοθετική ρύθμιση για έκδοση ειδικής άδειας σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία αποθηκών εμπορίας υλικών.

-Ενδυνάμωση και αναβάθμιση του ελέγχου από τις αρμόδιες Κυβερνητικές Υπηρεσίες, για την απαγόρευση στις μονάδες, που δεν έχουν σύστημα απομάκρυνσης της σκόνης του άμμου, να τον διαθέτουν προς πώληση για σκυρόδεμα.

-Καθορισμός από την Τεχνική Επιτροπή Αμμοχαλίκων του τρόπου και της συχνότητας των δειγματοληψιών που πρέπει να γίνονται από τις σκυροθραυστικές μονάδες σε δικά τους ή ιδιωτικά εργαστήρια και περίληψη πρόνοιας στη σχετική νομοθεσία για υποχρέωση των σκυροθραυστικών μονάδων να ασκούν ποιοτικό έλεγχο από μόνες τους, με δικαίωμα παρακολούθησης των αποτελεσμάτων από το Κράτος.

-Έκδοση οδηγιών προς τις Κυβερνητικές Υπηρεσίες, Ημικρατικούς Οργανισμούς και Αρχές Τοπικής Διοίκησης για αγορά υλικών μόνο από αδειούχους λατόμους.

-Ετοιμασία προδιαγραφών για υλικά υποθεμελίωσης από την Επιτροπή Προδιαγραφών του Τμήματος Δημοσίων Έργων.

-Δημοσίευση στον εγχώριο τύπο ή την Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας των μονάδων των οποίων η λειτουργία αναστέλλεται ή καταδικάζονται από το δικαστήριο για παραγωγή και διάθεση ακατάλληλων υλικών.

-Νομοθετική ρύθμιση των κενών που υπάρχουν στη νομοθεσία σε σχέση με την υποβολή πλήρων περιβαλλοντικών μελετών από υφιστάμενα και νέα λατομεία, για αξιολόγηση τους από Μόνιμη Τεχνική

Επιτροπή, βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων.

-Προγραμματισμός και συντονισμός των αρμόδιων Κυβερνητικών Υπηρεσιών για προώθηση της ασφαλήστρωσης των δρόμων προσπέλασης προς τα λατομεία.

6.5 Έλεγχος της ποιότητας των υλικών

Διαδικασία ελέγχου ποιότητας υλικών. Ο έλεγχος που διεξάγεται στους χώρους των λατομείων θα πρέπει να ενισχυθεί με συχνότερες επιθεωρήσεις σε διάφορα χρονικά διαστήματα από την Υπηρεσία Μεταλλείων, με τη λήψη δειγμάτων από οποιοδήποτε σωρό, τα οποία και να καταγράφονται.

Παράλληλα ο έλεγχος θα πρέπει να επεκταθεί και εκτός των χώρων των λατομείων. Ειδικότερα θα πρέπει να λαμβάνονται δείγματα για ποιοτικό έλεγχο από φορτηγά σε κίνηση και από τις αποθήκες αμμοχαλίκων (μάντρες), οι οποίες γενικά πρέπει να επιθεωρούνται και να ελέγχονται συστηματικά.

Επίσης επιβάλλεται όπως γίνεται συχνότερος έλεγχος στις μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος και να καθιερωθεί στα εργοτάξια δειγματοληπτικός έλεγχος, όπου είναι δυνατό, από τον επιβλέποντα μηχανικό.

Παραγωγή υλικών εκτός προτύπων. Για όλες τις περιπτώσεις παραγωγής υλικών εκτός προτύπων θα πρέπει να γίνονται καταγγελίες με βάση τους περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Νόμους του 1975 έως 1983, ανεξάρτητα από τα άλλα μέτρα που δυνατό να ληφθούν (στενή παρακολούθηση του λατομείου ή αναστολή των εργασιών του).

Μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος. Για σκοπούς ρύθμισης της λειτουργίας των μονάδων αυτών, οι οποίες χρησιμοποιούν το μεγαλύτερο μέρος της ετήσιας παραγωγής αμμοχαλίκων (πέρα από 75%), θα πρέπει να θεσπιστεί ειδική νομοθεσία, η οποία να προβλέπει κριτήρια για την έκδοση άδειας λειτουργίας τους και για τον έλεγχο τους, ώστε να διασφαλίζεται η καλή ποιότητα του παραγόμενου έτοιμου σκυροδέματος. Να προβλέπει επίσης την αναστολή της άδειας λειτουργίας τους και την επιβολή αυστηρών κυρώσεων, σε περίπτωση χρήσης ακατάλληλων υλικών.

Εργαστηριακοί έλεγχοι. Επιβάλλεται η κατάλληλη στελέχωση των κυβερνητικών εργαστηρίων και η αγορά σύγχρονου εξοπλισμού, ώστε η διεξαγωγή των εργαστηριακών ελέγχων να γίνεται έγκαιρα και τα αποτελέσματα να μην επιδέχονται οποιαδήποτε αμφισβήτηση ή κριτική. Το κάθε εργαστήριο θα πρέπει να ελέγχει συγκεκριμένες παραμέτρους, και να υπάρχει κατάλληλο σύστημα εσωτερικού ελέγχου που θα καθιστά αξιόπιστα τα αποτελέσματα αυτά.

Έλεγχος της ποιότητας των υλικών από τους ίδιους τους λατόμους. Θα πρέπει να υιοθετηθεί από τους λατόμους κατάλληλο σύστημα εσωτερικού ελέγχου στα λατομεία, ώστε να διασφαλίζεται η παραγωγή και πώληση κατάλληλων λατομικών υλικών. Προς τούτο θα πρέπει οι λατόμοι να συνεργάζονται με πεπειραμένους συμβούλους (π.χ. έμπειρους γεωλόγους) που θα παρακολουθούν όλη τη διαδικασία παραγωγής υλικών στο λατομείο (μέτωπα, πατώματα, διατρήσεις, χρήση υλικών μετά την έκρηξη, διαλογή κλπ), για εντοπισμό τυχόν προβλημάτων και λήψη έγκαιρων και αναγκαίων μέτρων για παραγωγή κατάλληλων υλικών. Επίσης θα πρέπει να διεξάγεται συνεχής και λεπτομερής ποιοτικός έλεγχος των παραγόμενων υλικών από εγκεκριμένα ιδιωτικά εργαστήρια και τα αποτελέσματα να βρίσκονται στη διάθεση της Υπηρεσίας Μεταλλείων για το σχετικό έλεγχο. Ο τρόπος και η συχνότητα των δειγματοληψιών να καθοριστεί σε συνεργασία με την Υπηρεσία Μεταλλείων. Όλα τα ιδιωτικά εργαστήρια θα πρέπει να διαπιστεύονται στον Κυπριακό Οργανισμό Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας.

Οι λατόμοι θα πρέπει επίσης να βελτιώσουν τις διαδικασίες επεξεργασίας των λατομικών υλικών, να εκσυγχρονίσουν τα μηχανήματα και τις εγκαταστάσεις τους, όπου χρειάζεται, και να φροντίσουν για την εκπαίδευση των τεχνικών τους.

Επιπρόσθετα από τα πιο πάνω, επιβάλλεται όπως εφαρμοστούν οι πρόνοιες των προτύπων για αμμοχάλικα (CYS14, CYS64, CYS99) για έκδοση πιστοποιητικού καταλληλότητας, το οποίο θα δεσμεύει τους λατόμους για την ποιότητα των υλικών και το οποίο να συνοδεύει τα υλικά από την αγορά μέχρι την τελική διάθεση τους.

Θέσπιση Οικοδομικών Κανονισμών. Επιβάλλεται όπως προωθηθεί η έγκριση των Διοικητικών Διατάξεων, σύμφωνα με τις οποίες θα αποδίδεται μέρος της ευθύνης για έλεγχο της ποιότητας των υλικών, που χρησιμοποιούνται σε ένα έργο, στους αρχιτέκτονες, πολιτικούς μηχανικούς, στον εργολάβο

του έργου και στον ιδιοκτήτη.

Κόστος εργαστηριακού ελέγχου. Για κάλυψη του κυβερνητικού κόστους των εργαστηριακών ελέγχων και δειγματοληψιών, εισηγούμαι την αναθεώρηση των σχετικών δικαιωμάτων μίσθωσης που επιβάλλονται σύμφωνα με τους περί Μεταλλείων και Λατομείων Κανονισμούς, τα οποία παραμένουν στο ίδιο ύψος από 27.7.90, ώστε αυτά να συνάδουν με τα σημερινά δεδομένα.

Επίσης ανάλογη αναθεώρηση θα πρέπει να γίνει και στις ποινές που προνοούνται στον περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Νόμο, όταν τα υλικά είναι εκτός προτύπων.

6.6 Άσκηση πολεοδομικού ελέγχου

Για να επιτυγχάνεται άμεση αναστολή εργασιών στις περιπτώσεις παράνομων λατομείων, εισηγούμαι όπως γίνει τροποποίηση του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου, ώστε να παρέχεται στην Πολεοδομική Αρχή η δυνατότητα άμεσης επέμβασης για τερματισμό των παραβάσεων και παρανομιών, με πρόβλεψη αυστηρών και αποτρεπτικών ποινών. Ταυτόχρονα, ο πολεοδομικός έλεγχος χρειάζεται να είναι συνεχής και όχι να περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις ανανέωσης της πολεοδομικής άδειας.

6.7 Έλεγχος προνομίων λατομείου και ερευνητικών αδειών

Επιβάλλεται όπως εξασκείται πιο αποτελεσματικός έλεγχος από την Υπηρεσία Μεταλλείων, τόσο των ερευνητικών αδειών όσο και των προνομίων λατομείου. Θα πρέπει να λαμβάνονται δικαστικά μέτρα στις περιπτώσεις παράβασης οποιουδήποτε από τους όρους που επιβάλλονται και, όπου απαιτείται, να εφαρμόζεται το άρθρο 41 του περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμου, το οποίο προνοεί για ακύρωση του προνομίου.

Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δίνεται στον έλεγχο των ερευνητικών αδειών για λατομικά υλικά, οι οποίες θα πρέπει να εκδίδονται για μικρά χρονικά διαστήματα (π.χ. τρεις μήνες μόνο, με δικαίωμα ανανέωσης για άλλους τρεις μήνες).

Οι άδειες πρέπει να είναι πολύ περιορισμένες και να λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, το είδος και η επάρκεια του υλικού στην περιοχή της άδειας και οι τυχόν περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Σε περίπτωση που η πιο πάνω εισήγηση μου δεν ακολουθηθεί, τότε, για διασφάλιση του περιβάλλοντος, οι ερευνητικές άδειες πρέπει να καταργηθούν ή για την έκδοσή τους να απαιτείται η υποβολή περιβαλλοντικής μελέτης.

Όσο αφορά τα αδειούχα λατομεία, θα πρέπει να γίνεται σταδιακή διαμόρφωση του χώρου του λατομείου και να δημιουργούνται κατάλληλα μέτωπα που να εξασφαλίζουν την ασφάλεια των εργαζομένων στους χώρους εργασίας (όχι κατακόρυφα μέτωπα με ύψος μεγαλύτερο από το επιτρεπτό).

Επίσης χρειάζεται να λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα καταστολής της σκόνης, να γίνονται προς τούτο οι αναγκαίες μετρήσεις για έλεγχο της ρύπανσης της ατμόσφαιρας και να αποστέλλονται στην Υπηρεσία Μεταλλείων, βάσει των σχετικών όρων, οι μηνιαίες καταστάσεις για τις εργασίες του λατομείου.

Επιβάλλεται επίσης όπως γίνεται κατάλληλη και ομοιόμορφη οροθέτηση σε όλα τα λατομεία, είτε από το Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, είτε από τους ιδιώτες. Για αποφυγή επεμβάσεων εκτός ορίων των λατομείων, ειδικά για την απόρριψη μπαζών ή την επέκταση εγκαταστάσεων, εισηγούμαι όπως δημιουργούνται ζώνες ασφάλειας γύρω από τα λατομεία και προστατευτικές ζώνες γύρω από τις λατομικές ζώνες, με πρόνοια για αυστηρές κυρώσεις σε όλους παρανομούν.

6.8 Κριτήρια λειτουργίας λατομείων

Έκδοση προνομίου λατομείου. Εισηγούμαι όπως η έκδοση προνομίου λατομείου βασίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια σχετικά με την επάνδρωση του λατομείου, την επαγγελματική κατάρτιση του αιτητή, την πείρα του στη λατομική βιομηχανία, τον εξοπλισμό, τις απαραίτητες εγκαταστάσεις και διευκολύνσεις για νερό, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η καλή ποιότητα των παραγόμενων υλικών.

Αναστολή και επαναλειτουργία των λατομικών εργασιών. Στη νομοθεσία πρέπει να περιληφθούν πρόνοιες που να καθορίζουν τα κριτήρια για την αναστολή της λειτουργίας ενός λατομείου παραγωγής σκύρων και άμμου, καθώς και τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα επιτρέπεται η επαναλειτουργία του.

6.9 Έκδοση/Ανανέωση πολεοδομικής άδειας και προνομίων λατομείου.

Επιβάλλεται να γίνει αναθεώρηση των διαδικασιών που ακολουθούνται από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως για την εξέταση των αιτήσεων για έκδοση ή ανανέωση πολεοδομικής άδειας, ώστε αυτές να μην είναι χρονοβόρες. Επιπρόσθετα, θα πρέπει η πολεοδομική άδεια για λατομικές εργασίες να εκδίδεται για δέκα χρόνια και να ανανεώνεται κάθε δύο χρόνια. Η ανανέωση θα πρέπει να γίνεται έγκαιρα, χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερη εξέταση, νοουμένου ότι οι όροι της πολεοδομικής άδειας θα παρακολουθούνται κατά τη διάρκεια ισχύος της άδειας και όχι μόνο κατά την εξέταση της αίτησης, όπως συμβαίνει σήμερα.

Αναφορικά με τις ιεραρχικές προσφυγές που γίνονται στις περιπτώσεις απόρριψης της αίτησης για πολεοδομική άδεια, θα πρέπει να καθοριστεί χρονικό πλαίσιο για την εξέταση τους από την Πολεοδομική Αρχή, ώστε να αποφεύγονται οι καθυστερήσεις και οι παράνομες λατομεύσεις.

Θα πρέπει επίσης να εξεταστεί το ενδεχόμενο επιβολής πρόσθετης επιβάρυνσης στις περιπτώσεις μη έγκαιρης υποβολής των αιτήσεων για ανανέωση της πολεοδομικής άδειας και του προνομίου λατομείου.

Μακροχρόνιος προγραμματισμός. Το Κράτος, σε συνεργασία με τους λατόμους, θα πρέπει να προβεί σε μακροχρόνιο προγραμματισμό της παραγωγής αμμοχαλικών, έτσι ώστε η λειτουργία των σκυροθραυστικών μονάδων να καταστεί πιο ομαλή και η ποιότητα των υλικών να βελτιωθεί. Προς τούτο εισηγούμαι όπως:

-Εξευρεθούν περιοχές με καλής ποιότητας πετρώματα, όπου να μπορεί να γίνει λατόμευση με όσο το δυνατό λιγότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον.

-Καθοριστούν λατομικές ζώνες και διεκπεραιωθούν έγκαιρα οι απαιτούμενες απαλλοτριώσεις. Ο γεωγραφικός καταμερισμός των ζωνών χρειάζεται να γίνει με τρόπο που να εξυπηρετούνται απρόσκοπτα και με χαμηλό κόστος όλες οι Επαρχίες.

-Εκδίδονται προνόμια λατομείου και πολεοδομικές άδειες πάνω σε μακροχρόνια βάση, έτσι ώστε να εκλείψει η αβεβαιότητα που διακατέχει τους λατόμους και η οποία έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της λατομικής βιομηχανίας.

6.10 Πρότυπα για αμμοχάλικα

Με σκοπό τη βελτίωση της διαδικασίας ετοιμασίας και αναθεώρησης των προτύπων για αμμοχάλικα και για επίλυση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στη λειτουργία των Τεχνικών Επιτροπών Προτύπων, θα μπορούσε κατά την άποψη μου να γίνουν τα ακόλουθα:

-Διεύρυνση και επέκταση των διαφόρων κριτηρίων προτεραιότητας του Κυπριακού Οργανισμού Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας, ώστε να επιτυγχάνεται η ταυτόχρονη ετοιμασία των προτύπων που σχετίζονται μεταξύ τους. Τα πρότυπα θα πρέπει να στηρίζονται σε ολοκληρωμένη μελέτη και να λαμβάνονται υπόψη όλες οι παράμετροι που επηρεάζουν το τελικό προϊόν.

-Επιτάχυνση εργασιών για ετοιμασία βασικών προτύπων για υλικά που χρησιμοποιούνται στα έργα πολιτικής μηχανικής, όπως είναι τα υλικά υποθεμελίωσης. Παράλληλα να γίνει αναθεώρηση των υφιστάμενων προτύπων για αμμοχάλικα, ώστε να καλύπτουν τις απαιτούμενες ιδιότητες.

-Για επίλυση των διαφόρων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο Κυπριακός Οργανισμός Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας σχετικά με την ετοιμασία των προτύπων, γίνεται εισήγηση να μελετηθεί η ενδυνάμωση του Οργανισμού και ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας του, με την περίληψη κατάλληλων προνοιών, π.χ. για την πιστοποίηση συστημάτων ποιότητας (ISO 9000) και τη διαπίστευση εργαστηρίων, ώστε αυτή να συνάδει με τους αντίστοιχους Διεθνείς Οργανισμούς Προτύπων ευρωπαϊκών χωρών.

6.11 Τήρηση στοιχείων από την Υπηρεσία Μεταλλείων

Με σκοπό την καλύτερη παρακολούθηση και έλεγχο των λατομικών εργασιών, θα πρέπει να τηρούνται όλα τα απαραίτητα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τα προνόμια λατομείου, τις επιθεωρήσεις των λατομείων, τις καταγγελίες για παράνομες λατομεύσεις και για την παραγωγή και πώληση υλικών εκτός προτύπων κλπ. Πιο συγκεκριμένα εισηγούμαι όπως τηρούνται τα ακόλουθα μητρώα:

Μητρώο επιθεωρήσεων. Για τις επιθεωρήσεις των λατομείων θα πρέπει να τηρείται από την Υπηρεσία

Μεταλλείων μητρώο επιθεωρήσεων, στο οποίο, μεταξύ άλλων, θα αναφέρονται οι παρατηρήσεις, αδυναμίες και εισηγήσεις που γίνονται.

Μητρώο καταγγελιών. Να τηρείται από την Υπηρεσία Μεταλλείων μητρώο καταγγελιών, στο οποίο να καταγράφονται οι καταγγελίες που γίνονται για παράνομες λατομείσεις και για παραγωγή υλικών εκτός προτύπων, και το οποίο να ενημερώνεται με τα αποτελέσματα των πιο πάνω καταγγελιών.

Επίσης η Υπηρεσία Μεταλλείων πρέπει να τηρείται ενήμερη με τα αποτελέσματα της εξέτασης των ιεραρχικών προσφυγών και να ενημερώνει κατάλληλα τα σχετικά μητρώα, ώστε ανά πάσα στιγμή να υπάρχουν στοιχεία για το χρόνο λήξης ενός προνομίου και τις εκκρεμείς ιεραρχικές προσφυγές.

Μηχανογράφηση. Επιβάλλεται όπως γίνει, χωρίς άλλη καθυστέρηση, η μηχανογράφηση των στοιχείων που αφορούν τα προνόμια των λατομείων, τις ερευνητικές άδειες, τα δικαιώματα που εισπράττονται, καθώς επίσης και τις δειγματοληψίες και τα αποτελέσματα των εργαστηριακών ελέγχων.

6.12 Ασφάλεια

Σχετικά με το θέμα της ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων στους διάφορους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων στα λατομεία, εκκρεμεί για ψήφιση Νόμος περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία. Αναμένεται ότι, μετά την ψήφιση του Νόμου αυτού, θα καθοριστεί η Υπηρεσία που θα έχει ευθύνη για τα θέματα ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων στα λατομεία. Στην περίπτωση που θα είναι το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τότε οι επιθεωρήσεις της Υπηρεσίας Μεταλλείων θα πρέπει να περιοριστούν στον έλεγχο των όρων των προνομίων και της χρήσης των εκρηκτικών υλών. Σε τέτοια περίπτωση οι όροι των προνομίων που αφορούν θέματα ασφάλειας και υγείας θα πρέπει να αναθεωρηθούν ανάλογα, σε συνεννόηση με τον αρμόδιο κλάδο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ώστε να περιοριστούν σε θέματα όπου απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις Γεωλόγου και Μεταλλειολόγου (π.χ. δημιουργία μετώπων).

Θα πρέπει επίσης να λειτουργήσουν επιτροπές ασφάλειας σε όλα τα λατομεία.

Επιπρόσθετα εισηγούμαι όπως γίνει τροποποίηση του περί Εκρηκτικών Υλών Νόμου, με την περίληψη απαγορευτικής πρόνοιας για έκδοση και χρήση εκρηκτικών υλών στις περιπτώσεις παράνομων λατομείσεων.

6.13 Δικαιώματα 10 σεντ/τόνο υλικού

Συμπλήρωση εντύπου ΥΜ35. Το έντυπο ΥΜ35, που χρησιμοποιείται για την είσπραξη του τέλους των 10 σεντ για κάθε τόνο λατομικού υλικού, θα πρέπει να συμπληρώνεται κατάλληλα με όλα τα στοιχεία που απαιτούνται, όπως π.χ. το είδος του υλικού, το όνομα του αγοραστή κλπ.

Για να αποφεύγεται η διοχέτευση υλικών από παράνομες λατομείσεις, θα πρέπει πάντοτε οι προμηθευτές να παραδίνουν τα υλικά στα διάφορα κυβερνητικά έργα απευθείας από τα λατομεία και με τη συνοδεία του σχετικού δελτίου μεταφοράς.

Έλεγχος των δικαιωμάτων. Για να καταστεί πιο αποτελεσματικός ο έλεγχος και να διασφαλιστεί η είσπραξη των δικαιωμάτων, επιβάλλεται όπως η Υπηρεσία Μεταλλείων εντατικοποιήσει τον έλεγχο της, σε συνεργασία με όλα τα εξουσιοδοτημένα πρόσωπα (μέλη Χωρικών Αρχών, Συμβουλίων Βελτιώσεως, Κυβερνητικών Τμημάτων κλπ). Ο έλεγχος θα πρέπει να γίνεται όχι μόνο κατά τις εργάσιμες ώρες των Κυβερνητικών Τμημάτων, αλλά να διεξάγεται πάνω σε 24ωρη βάση, ειδικότερα από την Αστυνομία και τις Τοπικές Αρχές. Θα πρέπει επίσης η Υπηρεσία Μεταλλείων να απαιτεί αυστηρή τήρηση του σχετικού όρου του προνομίου για υποβολή στην Υπηρεσία μηνιαίων καταστάσεων παραγωγής και πώλησης λατομικών υλικών από όλους τους λατόμους, για να γίνεται έλεγχος της ορθότητας των σχετικών δικαιωμάτων.

Επιβολή προστίμου και λήψη δικαστικών μέτρων. Στις περιπτώσεις που παρατηρείται καθυστέρηση ή άρνηση από μέρους των λατόμων να καταβάλουν τα δικαιώματα, θα πρέπει να επιβάλλεται πρόστιμο και να λαμβάνονται δικαστικά μέτρα, όπου τούτο απαιτείται, με τροποποίηση των σχετικών Κανονισμών. Στους τροποποιητικούς Κανονισμούς που κατατέθηκαν στη Βουλή για ψήφιση προνοείται επιβολή προστίμου 25% επί του οφειλόμενου ποσού.

Παραχώρηση δικαιωμάτων στην Ιερά Μονή Σταυροβουνίου. Σχετικά με τη συνεισφορά που

παραχωρείται κάθε χρόνο στην Ιερά Μονή Σταυροβουνίου, ως αποζημίωση για την οχληρία στην οποία υπόκειται από τα λατομεία της περιοχής, χρειάζεται όπως γίνει σχετική τροποποίηση στους περί Μεταλλείων και Λατομείων Κανονισμούς, ώστε να καλύπτεται η περίπτωση αυτή.

Τροποποίηση των περί Μεταλλείων και Λατομείων Κανονισμών. Επιβάλλεται όπως προωθηθεί χωρίς άλλη καθυστέρηση το νομοσχέδιο, το οποίο εκκρεμεί στη Βουλή, σχετικά με τους περί Μεταλλείων και Λατομείων (Τροποποιητικούς) Κανονισμούς, για σκοπούς είσπραξης δικαιωμάτων και στις περιπτώσεις όπου τα υλικά αυτά εξασφαλίζονται με οποιοδήποτε άλλο τρόπο (εκσκαφές υπογείων, διαχωρισμοί οικοπέδων, ισοπεδώσεις κλπ), εκτός από νόμιμα λατομεία.

6.14 Προστασία και αποκατάσταση φυσικού περιβάλλοντος

Νομοθεσία. Για σκοπούς προστασίας και αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος, εισηγούμαι όπως περιληφθούν στη νομοθεσία οι πιο κάτω πρόνοιες:

-Πριν από την έκδοση ενός προνομίου λατομείου ή ερευνητικής άδειας, θα πρέπει να διεξάγεται περιβαλλοντική μελέτη. Επίσης ο κάτοχος του προνομίου να έχει υποχρέωση για αποκατάσταση του χώρου σταδιακά και κατά τη λήξη του προνομίου ή της ερευνητικής άδειας.

-Να αναστέλλονται ή τερματίζονται όλες οι παράνομες εργασίες που επηρεάζουν το περιβάλλον και να επιβάλλονται αυστηρές ποινές.

-Να μην παρέχονται προνόμια λατομείου ή ερευνητικές άδειες σε περιοχές φυσικής ομορφιάς, πάρκων, αρχαιολογικών χώρων κλπ.

Επιβάλλεται όπως οι περιβαλλοντικές μελέτες που υποβάλλονται για σκοπούς έκδοσης ή ανανέωσης προνομίου λατομείου ετοιμάζονται, αξιολογούνται και παρακολουθούνται συστηματικά από αρμόδια πρόσωπα. Προς τούτο θα πρέπει να ρυθμιστούν νομοθετικά τα θέματα που αφορούν τα κριτήρια με βάση τα οποία θα ετοιμάζεται η μελέτη, τα πρόσωπα που θα τη διεξάγουν, την επιτροπή αξιολόγησης και τον έλεγχο που θα διεξάγεται.

Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος με πληροφορεί ότι το θέμα προωθείται.

Καθυστέρηση στην επαναφορά του φυσικού περιβάλλοντος. Επιβάλλεται όπως τεθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για επαναφορά του περιβάλλοντος σε όλες τις περιπτώσεις παλιών ή παράνομων λατομείων. Θα πρέπει επίσης να συσταθεί ειδική επιτροπή από την Υπηρεσία Περιβάλλοντος, η οποία να συμβουλεύει για τον τρόπο διάθεσης του 25% των δικαιωμάτων που εισπράττονται βάσει των Κανονισμών για τη βελτίωση ή επανόρθωση του περιβάλλοντος.

Η Υπηρεσία Μεταλλείων θα πρέπει να παρακολουθεί στενά τη διαμόρφωση του χώρου του λατομείου, τόσο κατά τη διάρκεια ισχύος του προνομίου, όσο και κατά τη λήξη του, ώστε να γίνεται έγκαιρα η τελική επαναφορά του χώρου από τους λατόμους. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης τους, θα πρέπει χωρίς καθυστέρηση να χρησιμοποιείται το ποσό της εγγύησης που καταθέτεται για την επαναφορά του περιβάλλοντος.

Η Υπηρεσία Μεταλλείων θα πρέπει επίσης να διεξάγει συχνές επιθεωρήσεις στους χώρους των ερευνητικών αδειών και να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για αποφυγή σοβαρών επεμβάσεων στο περιβάλλον κατά τη διεξαγωγή ερευνών. Όλες οι διατρήσεις, φρέατα και ανασκαφές θα πρέπει να επαναγεμίζονται το αργότερο μέσα σε 15 ημέρες από τη λήξη της ερευνητικής άδειας και, σε αντίθετη περίπτωση, η Υπηρεσία Μεταλλείων να κάμνει χρήση της εγγύησης έγκαιρα, για αποκατάσταση του χώρου της ερευνητικής άδειας.

Επιβάλλεται επίσης όπως το 75% του τέλους που καταβάλλεται στις κοινότητες να χρησιμοποιείται μόνο σε έργα που έχουν σχέση με το περιβάλλον.

Σχετικά με το υπόλοιπο 25% του τέλους, να γίνεται πρόνοια στους Ετήσιους Προϋπολογισμούς, η οποία να παραχωρείται, για τη βελτίωση ή επανόρθωση του περιβάλλοντος, σε Τμήματα ή Υπηρεσίες που είναι σε θέση να εκτελέσουν τις σχετικές εργασίες ή να ζητούνται προσφορές και να αναθέτονται οι σχετικές εργασίες στον ιδιωτικό τομέα.

Τελικά συμπεράσματα. Παρά τις σοβαρές αδυναμίες, ελλείψεις και κενά που έχουν εντοπιστεί από το διαχειριστικό έλεγχο στο όλο σύστημα παραγωγής και διάθεσης λατομικών υλικών, δε θα πρέπει να παραγνωρισθεί ο εξυπηρετικός ρόλος της λατομικής βιομηχανίας στον τομέα κατασκευών και ιδιαίτερα οι συνεχείς προσπάθειες και ενέργειες που καταβάλλονται, τόσο από τα αρμόδια Κυβερνητικά Τμήματα όσο και από ορισμένες σκυροθραυστικές μονάδες, για αντιμετώπιση των πιο πάνω αδυναμιών και ειδικότερα της παραγωγής και διάθεσης ακατάλληλων υλικών.

Παρόλο που η όλη κατάσταση συνεχώς βελτιώνεται, χρειάζεται ακόμη περισσότερη προσπάθεια και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, για ριζική αντιμετώπιση και λύση του προβλήματος παραγωγής και διάθεσης ακατάλληλων υλικών.

Θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσουμε όλα τα εμπλεκόμενα Τμήματα (Υπηρεσία Μεταλλείων, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Κυπριακός Οργανισμός Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας, Τμήμα Γεωλογικής Επισκοπήσεως, Τμήμα Δημοσίων Έργων, Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, Υπουργείο Γεωργίας και Φυσικών Πόρων - Υπηρεσία Περιβάλλοντος, Τμήμα Εργασίας), όσο και τις διάφορες ομάδες του ιδιωτικού τομέα (Ομοσπονδία Περιβαλλοντικών και Οικολογικών Οργανώσεων Κύπρου, ΕΤΕΚ, Σύνδεσμος Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων, Σύνδεσμος Πολιτικών Μηχανικών, Σύνδεσμος Καταναλωτών Κύπρου, Παγκύπριος Σύνδεσμος Σκυροποιών), που βοήθησαν τα μέγιστα με τη συνεργασία τους και την πρόθυμη ανταπόκριση στα σχετικά ερωτηματολόγια, χωρίς τη βοήθεια των οποίων η διεξαγωγή του πιο πάνω ελέγχου δε θα γινόταν κατορθωτή.

Θα πρέπει όμως κατά την άποψη μου να γίνει συνείδηση σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη ότι το κέρδος από την παραγωγή ακατάλληλων υλικών είναι ελάχιστο, μπροστά στην τεράστια ζημιά που προκαλείται από τη χρήση των πιο πάνω υλικών στην οικονομία του τόπου γενικότερα.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1995

Νομοθεσία που διέπει τη λειτουργία Λατομείων**(α) Ο περί Ρυθμίσεως Μεταλλείων και Λατομείων Νόμος (Κεφ.270 και Νόμος 5 του 1965)**

Οι κυριότερες πρόνοιες του Νόμου είναι οι ακόλουθες:

-Όλα τα λατομικά υλικά ανήκουν στο Κράτος.

-Όλα τα λατομικά υλικά που παράγονται είτε από λατόμευση είτε από έρευνα υπόκεινται στα τέλη που καθορίζονται.

-Η διεξαγωγή ερευνών για υλικά απαγορεύεται χωρίς την έκδοση ερευνητικής άδειας. Όλα τα υλικά που εξορύσσονται κατά τη διάρκεια ερευνών ανήκουν στο Κράτος και απαγορεύεται η μετακίνηση τους από το χώρο εξόρυξης τους.

-Ο ιδιοκτήτης ιδιωτικής γης όπου διεξάγονται έρευνες δικαιούται αποζημίωσης για την επέμβαση στα δικαιώματα του στην επιφάνεια της γης και για τυχόν ζημιές στην περιουσία του.

-Όλα τα λατομεία ελέγχονται από το Κράτος.

-Για τη λειτουργία λατομείου χρειάζεται είτε άδεια λατομείου από τον οικείο Έπαρχο είτε προνόμιο λατομείου από το Υπουργικό Συμβούλιο.

-Ο Επιθεωρητής Μεταλλείων δικαιούται να επισκέπτεται και να επιθεωρεί τα λατομεία. Σε περίπτωση που οι συνθήκες εργασίας κρίνονται ανθυγιεινές ή επικίνδυνες, έχει το δικαίωμα να διατάξει το κλείσιμο του λατομείου.

-Σε περίπτωση συνεχιζόμενης παραβίασης των όρων του προνομίου και μη συμμόρφωσης προς τις υποδείξεις του Υπουργικού Συμβουλίου, το προνόμιο δύναται να ανακληθεί.

(β) Ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος του 1972

Ο Νόμος τέθηκε σε εφαρμογή την 1.12.90 και οι κύριες πρόνοιες του, όσο αφορά τις λατομικές εργασίες, είναι οι ακόλουθες:

-Σύμφωνα με το άρθρο 21 απαγορεύεται η έναρξη οποιασδήποτε ανάπτυξης σε ακίνητη ιδιοκτησία εκτός αν έχει χορηγηθεί πολεοδομική άδεια από την Πολεοδομική Αρχή που να εξουσιοδοτεί την ανάπτυξη αυτή. Ο όρος "ανάπτυξη" ερμηνεύεται στο άρθρο 20 και περιλαμβάνει την εκτέλεση μεταλλευτικών ή άλλων εργασιών σε ακίνητη ιδιοκτησία και την εκτέλεση οποιασδήποτε ουσιώδους μεταβολής κατά τη χρήση ακίνητης ιδιοκτησίας. Έτσι η εκτέλεση λατομικών - 2 - εργασιών θεωρείται ανάπτυξη ακίνητης ιδιοκτησίας και πρέπει να εξασφαλίζεται πολεοδομική άδεια πριν από την έναρξη τους.

-Η Πολεοδομική Αρχή δύναται να αρνηθεί τη χορήγηση πολεοδομικής άδειας ή να χορηγήσει άδεια με όρους ή χωρίς όρους. Οι όροι, όπου υπάρχουν, θεωρούνται αναπόσπαστο μέρος της άδειας (Άρθρο 25).

-Στις περιπτώσεις όπου η Πολεοδομική Αρχή αρνείται να χορηγήσει άδεια ή την χορηγεί υπό όρους, ο αιτητής μπορεί να υποβάλει ιεραρχική προσφυγή στο Υπουργικό Συμβούλιο κατά της απόφασης (Άρθρο 31). Επιπρόσθετα έχει το δικαίωμα να προσβάλει οποιαδήποτε απόφαση είτε του Υπουργικού Συμβουλίου είτε της Πολεοδομικής Αρχής στο Ανώτατο Δικαστήριο (Άρθρο 45).

-Στις περιπτώσεις όπου η Πολεοδομική Αρχή θεωρεί ότι είτε έγινε ανάπτυξη για την οποία δεν εκδόθηκε πολεοδομική άδεια είτε δεν τηρήθηκαν οποιοδήποτε όροι υπό τους οποίους χορηγήθηκε κάποια άδεια, τότε αυτή μπορεί να επιδώσει "ειδοποίηση επιβολής" με την οποία να απαιτήσει όπως εντός ορισμένης προθεσμίας ληφθούν μέτρα για την αφαίρεση της ανάπτυξης που διενεργήθηκε παράνομα και την επαναφορά της ακίνητης ιδιοκτησίας στην προτέρα κατάσταση (Άρθρο 46).

-Ο παραλήπτης ειδοποίησης επιβολής μπορεί να υποβάλει ιεραρχική προσφυγή στον Υπουργό. Όταν γίνει κάτι τέτοιο, η ειδοποίηση επιβολής παραμένει χωρίς ισχύ μέχρι να εκδοθεί τελική απόφαση από τον Υπουργό (Άρθρο 47).

(γ) Ο περί Εργοστασίων Νόμος του 1964 και σχετικοί Κανονισμοί

Ο Νόμος και οι Κανονισμοί περιέχουν πρόνοιες για εγγραφή των εργοστασίων, τον τρόπο λειτουργίας και επιθεώρησης τους, καθώς και για τη χρήση μηχανημάτων, οχημάτων κλπ, και για την ασφάλεια, υγεία και προστασία των εργαζομένων. Σύμφωνα με το Νόμο, οι σκυροθραυστικές μονάδες θεωρούνται εργοστάσια και πρέπει να συμμορφώνονται με τις πρόνοιες του Νόμου.

(δ) Ο περί Ασφάλειας στους Τόπους Εργασίας Νόμος του 1988 και οι περί Επιτροπών Ασφαλείας στους Τόπους Εργασίας Κανονισμοί του 1988 και 1993

Ο Νόμος προνοεί για την οργάνωση επιτροπών ασφαλείας στους τόπους εργασίας και τη σύσταση Παγκύπριου Συμβουλίου Ασφαλείας και Υγείας. Ειδικότερα, με τους περί Επιτροπών Ασφαλείας στους Τόπους Εργασίας Κανονισμούς, καθορίζεται η σύνθεση, ο τρόπος λειτουργίας και οι αρμοδιότητες των επιτροπών ασφαλείας, καθώς επίσης και η εκλογή και τα καθήκοντα των αντιπροσώπων ασφαλείας και των λειτουργών ασφαλείας. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Υπουργείο Εργασίας - 3 - και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προωθεί νομοσχέδιο με τίτλο "Ο περί Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία Νόμος", ο οποίος και θα αντικαταστήσει τον πιο πάνω Νόμο και Κανονισμούς.

Σύμφωνα με τα πιο πάνω, σε όλα τα λατομεία και τις σκυροθραυστικές μονάδες θα πρέπει να λειτουργούν Επιτροπές Ασφαλείας.

(ε) Ο περί Ελέγχου της Ρύπανσης της Ατμόσφαιρας Νόμος του 1991

Ο Νόμος προνοεί για την εξάλειψη ή μείωση και τον έλεγχο της ρύπανσης της ατμόσφαιρας από βιομηχανικές πηγές (συμπεριλαμβανομένης κάθε διεργασίας εξόρυξης μεταλλευμάτων ή λατόμευσης), για την καλύτερη προστασία της υγείας και ευημερίας του πληθυσμού και για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, της πανίδας και της χλωρίδας της Κύπρου.

(στ) Ο περί Ελέγχου της Ρύπανσης των Νερών Νόμος του 91

Ο Νόμος προνοεί για την εξάλειψη ή μείωση και έλεγχο της ρύπανσης των νερών, για την καλύτερη προστασία των φυσικών υδάτινων πόρων και της υγείας και ευημερίας του πληθυσμού, και για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, της πανίδας και της χλωρίδας των νερών.

(ζ) Οι περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας Νόμοι του 1975 έως 1983

Ο Νόμος 68/75 τροποποιήθηκε με τους Νόμους 6/77 και 16/83. Με τον τροποποιητικό Νόμο 16/83 παρέχονται εξουσίες στο Διευθυντή, Λειτουργούς και Επιθεωρητές του Οργανισμού Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας να εισέρχονται κατά τη διάρκεια των συνήθων ωρών εργασίας σε υποστατικά και να λαμβάνουν δείγματα υλικών τα οποία να υποβάλλουν σε έλεγχο, για διαπίστωση ότι πληρούν τα Κυπριακά Πρότυπα.

Άλλες σημαντικές πρόνοιες του Νόμου είναι οι ακόλουθες:

-Ο Υπουργός έχει εξουσία να καθορίζει συγκεκριμένα Κυπριακά Πρότυπα τα οποία θα εφαρμόζονται χωρίς εξαίρεση στη Δημοκρατία.

-Ο Υπουργός δύναται να διορίσει ένα ή περισσότερα πρόσωπα ως Λειτουργούς ή Επιθεωρητές του Οργανισμού για άσκηση ελέγχου. Σημειώνεται ότι για τα Κυπριακά Πρότυπα για αμμοχάλικα, τα οποία είναι υποχρεωτικά, ο Υπουργός διόρισε, για σκοπούς ελέγχου, την Υπηρεσία Μεταλλείων.

Το Συμβούλιο δύναται να προβαίνει στην οργάνωση διευκολύνσεων ή να ιδρύει εργαστήρια για ποιοτικό έλεγχο και να προβαίνει στη σύσταση Επιτροπών για την κατάρτιση και υιοθέτηση προτύπων.

Κανονισμοί που διέπουν τη λειτουργία Λατομείων**(α) Οι περί Μεταλλείων και Λατομείων Κανονισμοί του 1958 έως 1990**

Οι Κανονισμοί αυτοί περιέχουν τις πιο κάτω βασικές πρόνοιες:-

(i) Έρευνες

-Ο κάτοχος ερευνητικής άδειας θα πρέπει να τηρεί ορθά και τακτικά στοιχεία για τις έρευνες που διεξάγει, τα υλικά που εξορύσσει και το προσωπικό που εργοδοτεί.

-Ο κάτοχος ερευνητικής άδειας πρέπει να υποβάλλει μηνιαίες καταστάσεις των εργασιών που διεξάγει (πάνω σε καθορισμένο έντυπο). Κάθε έξι μήνες πρέπει επίσης να υποβάλλει τα σχέδια των ερευνών που διεξήγαγε και τα αποτελέσματα από τις έρευνες αυτές.

-Ο κάτοχος ερευνητικής άδειας πρέπει να εξασφαλίζει γραπτή έγκριση από τον Επιθεωρητή Μεταλλείων για τη διεξαγωγή εκρήξεων, καθώς και από το Τμήμα Δασών, αν η περιοχή των ερευνών βρίσκεται μέσα σε Κρατικό Δάσος.

-Όλα τα δείγματα πρέπει να διατηρούνται για περίοδο έξι εβδομάδων από την ημερομηνία που γνωστοποιείται η λήψη τους.

-Μετά τη συμπλήρωση των ερευνών πρέπει να επαναγεμίζονται όλες οι διατρήσεις, φρέατα και ανασκαφές, προς ικανοποίηση του Επιθεωρητή.

(ii) Λατομεύσεις

-Ο κάτοχος προνομίου λατομείου πρέπει να τηρεί ορθά και τακτικά στοιχεία για τις λατομεύσεις που διεξάγει και το προσωπικό που εργοδοτεί.

-Ο κάτοχος προνομίου λατομείου πρέπει να υποβάλλει μηνιαίες καταστάσεις για τις λατομεύσεις που διεξάγει και ετήσιες καταστάσεις για κάθε ημερολογιακό έτος (στα καθορισμένα έντυπα).

-Ο κάτοχος προνομίου πρέπει να οριοθετεί ευκρινώς την περιοχή λατομείου.

-Απαγορεύεται η ρίψη υλικών ή μπαζών σε ρυάκια ή άλλα υδροφόρα μέρη ή με τρόπο που να προκαλεί καταστροφές σε τοπία ή σε ιδιωτική περιουσία ή να προκαλεί διάβρωση.

(iii) Ασφάλεια

- Οι Κανονισμοί περιέχουν διάφορες πρόνοιες που σχετίζονται με την ασφάλεια του προσωπικού (π.χ. τρόπος χειρισμού μηχανημάτων, περίφραξη επικίνδυνων χώρων, χρήση εκρηκτικών, καθορισμός γωνιάς λατόμευσης, ανάρτηση προειδοποιητικών πινακίδων, εκπαίδευση προσωπικού στις πρώτες βοήθειες, δημιουργία Επιτροπών Ασφαλείας κλπ).

(β) Οι περί Κυπριακών Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας (Επιτροπές για την Κατάρτιση και Αναθεώρηση Προτύπων) Κανονισμοί του 1976

Οι Κανονισμοί ρυθμίζουν τη λειτουργία των Τεχνικών Επιτροπών Προτύπων και περιέχουν τις πιο κάτω κύριες πρόνοιες:

-Το Συμβούλιο του Οργανισμού Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας δύναται να καθορίσει οποιαδήποτε Επιτροπή και το πεδίο δράσης αυτής.

-Η θητεία των μελών της Επιτροπής αυτής είναι τριετής και τα μέλη της ορίζονται από το Συμβούλιο.

-Σε περίπτωση που προκύψουν διστάμενες απόψεις, το θέμα παραπέμπεται στο Συμβούλιο για απόφαση.